

Høgskulen på Vestlandet

Samfunnsfag 3, emne 4 - Masteroppgave

MGUSA550-O-2022-VÅR2-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	02-05-2022 09:00	Termin:	2022 VÅR2
Sluttdato:	16-05-2022 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
Flowkode:	203 MGUSA550 1 O 2022 VÅR2		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	530
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	27375
----------------------	-------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Er masteroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er masteroppgaven skrevet ved bedrift/uirksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

MASTEROPPGAVE

Fremstillingen av forholdet mellom
demokrati og vold i samfunnsfagsbøker på
ungdomsskolen

The presentation of the relationship
between democracy and violence in social
studies books in the middle school

Sverre Waage

MGBSA550/MGUSA550

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Veileder: Christian Kjellstrøm Melby

Innleveringsdato: 16.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg analysert fremstillingen av vold og demokrati med utgangspunkt i den amerikanske og franske revolusjonen i faget samfunnsfag i den norske grunnskolen på 8.trinn.

Med et utgangspunkt i teori om demokrati og vold har jeg ved hjelp av læreverkene gjort en beskrivende analyse av hver bok og deretter diskutert disse opp mot hverandre. Bøkene er diskutert med demokratiforståelsesbegrepene til Willy Martinussen, Linda Colley sin teori på krigenes rolle i utviklingen av demokratiet og læreverkenes rolle i hva elevene er ment å lære.

Et av mine funn er at deler av de respektive bøkens fremstilling er nokså lik, men at det likevel finnes ulikheter. Disse ulikhetene viser seg blant annet i beskrivelsene av demokrati og vold, samt i omfanget av emnet. Bøkene som er bundet av læreverkene R97 og LK06 er større historiebøker og inneholder flere beskrivelser av vold, kriger og revolusjoner enn bøkene som stammer fra LK20. Bøkene fra LK20 legger større vekt på beskrivelser av demokratiet, og de tankene og ideene vi i dag forbinder med demokratiet. Samspeillet mellom demokrati på den ene siden og krig, vold og samfunnsmessige uroligheter på den andre siden er imidlertid en viktig del av utviklingen av demokratiet. Likevel blir dette ikke lagt nevneverdig vekt på i lærebøkene fra R97 og LK06. Her har jeg funnet mer implisitte forbindelser mellom begrepene. Etter å ha foretatt en helhetlig vurdering av lærebøkene vil jeg si at denne forbindelsen ikke kommer godt nok frem og at den ikke gir et helhetlig bilde av utviklingen av demokratiet.

Abstract

In this master's thesis, I have analyzed the presentation of violence and democracy based on the American and French revolution in the subject of social studies in Norwegian middle school.

Based on the theory of democracy and violence, I have, with the help of the teaching materials and the curriculum, made a descriptive analysis of each book and then discussed these against each other. The books are discussed with Willy Martinussen's concepts of understanding democracy, Linda Colley's theory of the role of wars in the development of democracy and the role of the curriculum in what students are meant to learn.

One of my findings is that parts of the respective books are fairly similar, but that there are still differences. These differences are evident in the descriptions of democracy and violence, as well as in the scope of the subject. The books bound by the curricula R97 and LK06 are larger history books and contain more descriptions of violence, wars and revolutions than the books that originate from LK20. The books from LK20 place greater emphasis on descriptions of democracy, and the thoughts and ideas we today associate with democracy. However, the interplay between democracy on the one hand and war, violence and social unrest on the other is an important part of the development of democracy. Nevertheless, this is not emphasized in the textbooks from R97, LK06 or LK20. Here I have found more implicit connections between the concepts. Having made a comprehensive assessment of the textbooks, I would say that this connection does not emerge well enough and that it does not provide a comprehensive picture of the development of democracy.

Forord

I løpet av denne masteroppgaven er det flere som fortjener min takk. Takk til familien min for mye støtte og omsorg. Mange takk til de flinke og snille medstudentene mine som bidro med mange gode faglige samtaler og motivasjon. Stor takk til veilederen min førsteamanuensis Christian Kjellstrøm Melby som kom med gode og konstruktive tilbakemeldinger hele veien. Jeg er glad jeg endelig er ferdig med denne lange oppgaven, og ser frem til en god sommer.

Bergen, 15. mai 2022.

Sverre Waage

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	7
1.2 Problemstilling og avgrensning.....	9
2. Teori.....	9
2.1 Den franske og amerikanske revolusjonen.....	9
2.1.1 Den amerikanske revolusjonen	9
2.1.2 Den franske revolusjonen.....	11
2.2 Revolusjonenes og krigenes forhold til demokrati og grunnlover.	12
2.3 Demokrati og medborgerskap	13
2.4 Demokratitradisjoner.....	16
2.4.1 Konkurransedemokratiet.....	16
2.4.2 Deltakerdemokratiet	16
2.4.3 Det deliberative demokratiet	17
2.4.4 Uenighetsdemokratiet.....	17
2.5 Læreplanene og kompetansemålene	17
2.5.1 R97	17
2.5.2 LK06	18
2.5.3 LK20	19
3. Metode	21
3.1 Datamateriale	21

3.2 Kvalitativ innholdsanalyse.....	23
3.3 Reliabilitet og validitet	24
3.4 Fremgangsmåte	24
4. Analyse av lærebøkene	26
4.1 Innblikk – Historie 8.....	26
4.2 Grep om historie 8.....	31
4.3 Nye makt og menneske 8.....	34
4.4 Underveis – Historie 8	39
4.5 Relevans 8	44
4.6 Arena 8: samfunnsfag	49
5. Diskusjon	53
5.1 Historisk lik fremstilling.....	53
5.2 Fremstilling av demokratiet	55
5.3 Fremstilling av vold og forholdet til demokratiet	64
6. Avslutning.....	70
7. Litteraturliste.....	72

1. Innledning

Demokratiets plass i det norske samfunnet har aldri stått sterkere eller vært mer viktig enn i dag. Vi er vitne til en demokratisk tilbakegang i Europa, for eksempel i land som Ungarn og Tyrkia (Pintsch et al., 2021). Ytringsfrihet, demokratisk deltakelse og medborgerskap er derfor viktige emner, som står på agendaen ikke bare i aviser og publikasjoner, men også sentralt i skolen. Folk flest er mer informerte enn noen gang takket være de ulike mediene og teknologien vi har tilgjengelig i dag. Likevel er demokratiet og forståelsen av demokratiet i endring, og det har den også historisk alltid vært. En av de viktigste arenaene for opplæring og forståelse av demokratiet er skolen. Skolen er blitt gitt et demokratimandat (Stray, 2018) og med dette mandatet følger en plikt om at skolen skal bidra til å lære bort demokratiet til elevene. Elevene er tross alt framtidens demokratiske medborgere og det er deres forståelse av demokratiet som kommer til å forme fremtiden til Norge. Derfor er det opp til skolen å følge opp med en god og bærekraftig demokratiforståelse.

Demokrati er et begrep mange forbinder med fred, ytringsfrihet, deltakelse og medborgerskap. Dette kommer frem i LK20 om hva som skal bli undervist og fremhevet. Selv om læren om demokratiet og forståelsen av dette er viktig, er hva som har drevet demokratiet fremover like viktig. Ideene som hadde sitt utspring hos opplysningsfilosofene er viktige i dannelsen av uavhengighetserklæringen, menneskerettighetserklæringen og dannelsen av grunnlover. Likevel er det selve volden og krigene rundt disse hendelsene som virkelig har vært pådriveren for demokratiet. I denne oppgaven skal jeg derfor ta for meg fremstillingen av demokrati og vold i historiebøker i den norske skolen. Grunnen til at jeg velger denne innfallsvinkelen, er at utviklingen av og fremtiden til demokratiet er av stor samfunnsmessig betydning. Det vil dermed også være av betydning hvordan forholdet mellom vold og demokrati blir fremstilt i lærebøkene, altså hvordan elevene lærer om demokratiet. Det å kontekstualisere hvordan fremstillingen av demokratiet ble gjort i tidligere lærebøker og hvordan det fremstilles i dag vil dermed være verd å se nærmere på. Likeledes hvordan de demokratiske tankene og ideene har utviklet seg i takt med blodige opprør og kriger.

Jeg har hovedsakelig valgt å sette søkelys på den amerikanske uavhengighetskrigen og den

franske borgerkrigen. Grunnen til at jeg har valgt disse hendelsene er fordi de begge var en viktig start på det vi i dag kjenner som det moderne demokratiet, og fordi disse hendelsene har hatt stor påvirkning på Norges eget demokrati og grunnlov (Almlid, 2021, s. 15). For mitt eget vedkommende er det også to spennende hendelser å arbeide med siden de markerer opptakten til USA som en stormakt og Frankrikes viktige rolle som det nyere demokratiets «vugge» i Europa. En annen grunn til at jeg har valgt disse hendelsene, er at noe av det første elevene lærer om på ungdomskolen i 8.trinn, er nettopp disse to revolusjonene.

Som utgangspunkt for min analyse har jeg benyttet ulike lærebøker, dette fordi lærebøkene er et av de viktigste verktøyene lærerne har når det kommer til formidlingen av blant annet historie på ungdomskolen. Det er blitt valgt ut seks lærebøker: *Grep om historie 8, Innblikk – Historie 8, Nye makt og menneske 8, Underveis – Historie 8, Relevans 8 og Arena 8: samfunnsfag*. Lærebøkene er hentet fra tre forskjellige læreverk: R97, LK06 og LK20. Grunnen til at jeg har valgt to bøker fra hver læreplan fra de siste tjue årene er for å kunne sammenligne bøkene.

Det har funnet sted nokså drastiske endringer i verden de siste tjue årene, og som jeg nevnte innledningsvis har det funnet sted en demokratisk tilbakegang i Europa. I Norge har vi vært vitne til terrorangrepet på Utøya og eksplosjonen i regjeringskvartalet i 2011 - to direkte angrep på det norske demokratiet. Som følge av de store endringene som har funnet sted i de senere årene har lærebøkene også fått nytt og forskjellig innhold. Begrepet demokrati er dessuten ganske dynamisk og forandrer seg innholdsmessig ut ifra hva vi i Norge til enhver tid mener med og legger i begrepet. Det er spesielt i den skolemessige sammenhengen at begrepet forandrer seg innholdsmessig. For eksempel har læreplanen de siste to årene lagt større og mer spesifikk vekt på demokrati og medborgerskap (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3-4.) enn hva som var tilfellet for 20 år siden. På dette punktet har det vært interessant å observere forskjeller og likheter mellom dagens og «gårsdagens» lærebøker. Siden læreplanverkene har forandret seg en del, trodde jeg også bøkene skulle forandre seg i takt. Den historiske fremstillingen er ganske lik, men fremstillingen av demokratiet og hva demokratiet innebærer er noe forandret.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Temaet for oppgaven min er forholdet mellom vold og demokrati. Selve problemstillingen er hvordan forholdet mellom demokrati vold blir fremstilt i ulike samfunnsfagsbøker på ungdomstrinnet, med utgangspunkt i den franske og amerikanske revolusjonen. For å besvare denne problemstillingen ser jeg først på hvordan fremstillingen av demokrati og vold blir presentert i hver enkelt bok, for så å se på forholdet mellom presentasjonene. Et viktig moment i tilnærmingen til dette er også om denne koblingen mellom vold og demokrati er til stede i bøkene, eller om det ikke blir nevnt i det hele tatt. Det samme gjelder selve fremstillingen av vold og demokrati. I utgangspunktet har jeg kun avgrenset meg til den amerikanske og franske revolusjonen, men har også inkludert momenter fra den norske grunnloven og sett på hvilken kobling denne har til de nevnte revolusjonene. En av grunnene til at jeg også legger vekt på den norske grunnloven, er at koblingen mellom den amerikanske og franske revolusjonen blir fremhevet i kompetansemålene for R97 og LK06 (SAF1-03).

2. Teori

2.1 Den franske og amerikanske revolusjonen

Utgangspunktet til analysen min er forankret i disse revolusjonene. Det er dermed naturlig å starte med hva som faktisk skjedde under disse revolusjonene, og dette gjør jeg ved å se på historisk litteratur som er faglig sterke og gode kilder. I arbeidet med disse to revolusjonene har det altså vært viktig å trekke frem hva som skjedde, og hvordan begivenhetene blir presentert. Hva bøkene har tatt med og ikke, og relevansen til dette.

2.1.1 Den amerikanske revolusjonen

Slutten av syv-års krigen i Nord-Amerika skapte en tvist som til slutt kom til å markere begynnelsen på et opprør mot Storbritannia i de tretten koloniene. Hovedårsaken til opprøret var britenes ønske om å opprettholde en hær i Nord-Amerika for å beskytte interessene sine mot franske, spanske og nederlandske interesser. En av de største kildene til konflikten lå likevel i hvordan denne hæren og utgiftene som fulgte med den skulle betales for. Etter syv-års krigen hadde også Storbritannia opparbeidet seg stor gjeld. For å løse gjeldsproblemet valgte den britiske regjeringen å legge skatter og avgifter på

amerikanerne. Først la Storbritannia avgift på utenlandsk sukker og diverse kommersielle varer i 1764, deretter innførte de en stempelskatt på alle typer dokumenter som aviser, offentlige dokumenter, brev osv. Problemet var likevel ikke i hovedsak at skattene og avgiftene ble innført, men hvem som innførte dem. Avgjørelsene ble tatt av det britiske parlamentet og ikke fra lokalt hold. Grupperinger som «Sons of Liberty» ble dannet (Marston, 2002, s. 9).

Det ble deretter innført en kvarteringslov, som sa at alle britiske soldater skulle få bli kvartert eller losjert inn hos briter dersom det ikke var plass i brakkene de ellers skulle bodd i. Betalingen for innkvarteringen skulle imidlertid de lokale koloniale autoritetene stå for. At koloniene som ikke vil ha soldatene der en gang måtte betale for dem, var uhørt. Så kom det en ny lov i 1767, der det ble innført avgift på te, papir, maling og glass (Marston, 2002, s. 9-10). Da uttalte George Washington at bare "Virginians may tax Virginians" (Marston, 2002, s. 11). I dette lå det at ikke Storbritannia skulle pålegge skatter og avgifter, det skulle koloniene selv gjøre, dersom det var nødvendig. Konfliktnivået økte, og under Bostonmassakren den 5. mars 1770, skjøt britiske soldater på en sint mobb, drepte tre personer og skadet fem. Dette var ikke akkurat en massakre, men hendelsen ble brukt som propaganda mot britene. En følge av hendelsen var at alle skatter og avgifter utenom skatten på te ble tatt bort. Men så kom en ny skatt som økte skatten på te igjen, konfliktnivået økte og dette førte igjen til Boston te-selskapet i 1773 (Marston, 2002, s. 11).

Mange ledende figurer i de tretten koloniene følte at friheten deres ble gradvis tatt vekk, noe som igjen førte til at den første kontinentale kongressen ble dannet. Målet med denne kongressen var å danne en opposisjon til det britiske parlamentet og snakke om utfordringene som var knyttet til de ulike nye lovene. Koloniene ønsket i utgangspunktet ikke uavhengighet fra Storbritannia, men bare en oppreisning på urettferdighetene som var begått mot dem. Etter den nylig dannede andre kontinentale kongressen og blodbadet i 1775 og tidlig 1776, erklærte imidlertid koloniene seg uavhengig fra britene (Marston, 2002, s. 13-14). Krigen endte med Parisavtalen fra 1783. En av følgene av krigen var blant annet Frankrikes sin økonomiske krise, som var en av de største årsakene til revolusjon et par år senere (Marston, 2002, s. 90).

2.1.2 Den franske revolusjonen

Økonomisk sett var verden blitt påvirket av den industrielle revolusjonen i England på 1800-tallet, men ideologisk og politisk ble den formet av den franske revolusjonen. Den europeiske politikken handlet etter den franske revolusjonen stort sett om de demokratiske ideene og tankene i kjølvannet av revolusjonen, i tillegg til at konseptet om nasjonalisme dukket opp (Hobsbawm, 1996, s. 53). I følge Hobsbawm var den franske revolusjonen bare en av mange, men også den viktigste og mest dramatiske. For å få fart på økonomien og ta igjen England prøvde Frankrike blant annet å få igjennom økonomiske reformer, men en del av disse ble møtt med motstand fra aristokratiet, eller lot seg ikke gjennomføre i praksis (Hobsbawm, 1996, s. 56). Det ville naturligvis være populært blant folket eller borgerne å få slike reformer igjennom, men siden kongen ikke fikk dette til, ble håpet flyttet til folket i stedet.

Adelen nøt ulike privilegier som å slippe å betale skatt, likevel økte utgiftene deres og de hadde ikke alltid forretningssans. Som følge av dårligere økonomiske vilkår prøvde adelen å presse bøndene for så mye skatter og avgifter som mulig, samtidig tok de fra statlige stillinger fra middelklassen, og fikk disse imot seg (Hobsbawm, 1996, s. 57). Frankrike gikk deretter konkurs som følge av deltakelsen i den amerikanske uavhengighetskrigen og for å fikse opp i dette ble stenderforsamlingen tilkalt. Tredjestanden mente stemmene burde bli talt for hvert individ, ikke hver stand og erklærte en nasjonalforsamling (Hobsbawm, 1996, s. 60). Selv om det var motstand mot tredjestanden, lyktes de fordi landet var i krise pga. matmangel og sosiale uroligheter som bondeopprør. Deretter angrep massene i Paris Bastillen og markerte nasjonaldagen 14 juni 1789. Senere i august ble alt av føydale privilegier opphevet og erklæringen om menneskets og borgernes rettigheter ble erklært (Hobsbawm, 1996, s. 61-62).

Selv om det var politisk splid blant de revolusjonære, fikk de likevel i gang reformer mellom 1789 og 1791. Mange av de revolusjonære ønsket Frankrike i krig for å dempe problemene innad i landet og de ønsket å spre de franske idealene (Hobsbawm, 1996, s. 65). Krig ble erklært 1792, og Frankrike kjente raskt på nederlag som førte til radikalisering, et styrtet monarki og begynnelsen på en republikk. Frankrike oppfant totalkrig, og selv med oddsene

mot seg viser det at revolusjoner kan vinne «uvinnelige» kriger (Hobsbawm, 1996, s. 67). Hobsbawm legger også vekt på at til tross for at det ble «skapt et varig bilde av terroren, diktatorskapet og den hysteriske blodtørsten uten lenker» (Hobsbawm, 1996, s. 68), så var massedrapene som skjedde under terroren ganske beskjedne sammenlignet med det vi har sett i det tjuende århundre. Landet ble likevel sterkere til tross for terror, korrupsjon, inflasjon og nasjonal konkurs, og etter Robespierres fall ble giljotinen roligere. Robespierre ble henrettet sammen sine støttespillere i juli 1794 (Hobsbawm, 1996, s. 71-72). Hans død førte til at Frankrike ble en svak stat som måtte ha støtte av militæret hele tiden. Dette førte igjen til at Napoleon til slutt kvittet seg med hele regjeringen og satte seg selv inn som keiser i 1804 (Hobsbawm, 1996, s. 74)

2.2 Revolusjonenes og krigenes forhold til demokrati og grunnlover.

Selve premisset for oppgaven er å se på forholdet mellom vold og demokrati, med utgangspunkt i revolusjonene nevnt over. Fra de mest kjente revolusjonene som den amerikanske i 1776 og den franske i 1789 kom framveksten av grunnlovene frem. Ikke bare i disse landene, men i hele verden sprang det frem grunnlover. Disse grunnlovene var datidens forsøk på å innføre ulike verdier som vi ser på som demokratiske i dag; rettigheter, regler og plikter, og ellers hvordan landet skal styres. Fremveksten av disse grunnlovene og de demokratiske verdiene skyldes ikke bare revolusjoner, men også krig. Skillet mellom en menneskelig massevoldelighet, altså en revolusjon på den ene siden, og krigføring på den andre ble mer og mer sammensveiset etter 1750. (Colley, 2021, s. 4). Landene som opplevde revolusjon var ikke bare i krig innad, altså revolusjonære mot lojalister, men i krig med andre land i tillegg. Krigen i seg selv ble til revolusjonen. Selv før 1776 og den amerikanske uavhengighetserklæringen, ble krig og konstitusjonell kreativitet mer og mer sammenflettet (Colley, 2021, s. 5). I oppgaven beskriver jeg generelt krig og revolusjon som en og samme hendelse, siden det er begrepet vold jeg ser på, i sammenheng med utviklingen av demokratiet. I realiteten var det ikke før revolusjonene på syttenhundredetallet at krig og revolusjon ble sammenflettet og dannelsen av grunnlover kom i gang. Krig driver demokratiet fremover, og sosiologen Max Weber viser f.eks. til at «Militær disiplin har uunngåelig ført til demokratiets triumf» (Colley, 2021, s. 8). Mange av menneskene som var med å forme grunnlovene var også militære offiserer som hadde kjempet i kriger, eller

hadde militær erfaring av annen grunn (Colley, 2021, s. 11). Mange av dem som medvirket til å utforme den amerikanske grunnloven hadde deltatt aktivt i den amerikanske uavhengighetskrigen, og noen hadde også vært med i syvårskrigen (Colley, 2021, s. 117). Forholdet mellom demokrati og vold er det mest sentrale i denne oppgaven, og er blant de viktigste byggesteinene i analysen.

2.3 Demokrati og medborgerskap

Selvet konseptet demokrati stammer som kjent fra Athen i Hellas. Grekerne var de første til å gjøre seg tanker om at innbyggerne i samfunnet, selv et stort og komplekst samfunn, kunne styre seg selv. Grekerne kalte denne styreformen for «demokratia», et folkestyre (Robinson, 2004, s. 1). Denne første og grunnleggende forutsetningen er ikke veldig forskjellig fra den som fortsatt er rådende i demokratier i dag; At det i et samfunn er de vanlige innbyggerne som kollektivt skal ha den suverene makten og administrere de offentlige affærene for det felles beste, og ikke en tyrann eller konge eller en gruppe spesielt rike. Demokratiet ble imidlertid praktisert noe annerledes hos de gamle grekerne enn det blir i dagens moderne samfunn. Der vi i dag avholder valg og den enkelte borger stemmer på politiske parti og kandidater, prøvde de gamle grekerne å fylle de politiske posisjonene ved hjelp av lotteri. På denne måten gjorde de et forsøk på å få folket til å styre direkte (Robinson, 2004, s. 1). Likevel ble frihet og likhet påberopt som varige prinsipper for demokratiske konstitusjoner, da som nå, selv fremgangsmåten ikke var den samme (Robinson, 2004, s. 1).

Begrepet demokrati brukes i mange ulike og forskjellige sammenhenger og «har flere tolkningsmuligheter og konkurrerende betydninger» (Stray, 2011, s. 21). Begrepet forstås ut fra de forskjellige ideologiske, kulturelle, sosiale, historiske og politiske miljøene det diskuteres i. I ulike land utøves demokratiet forskjellig ut ifra den politiske styringsformen. Likevel er en fellesnevner med den politiske styringen at alle demokratiske land mener at det styres etter de demokratiske prinsippene (Stray, 2011, s. 21).

Begrepet demokrati blir også sett på i en historisk sammenheng. Mye av det vi kjenner som demokrati i dag og de prinsippene og verdiene som følger med finner vi også i tidlige,

moderne demokratier, som for eksempel i USA. Den amerikanske uavhengighetserklæringen sier at alle mennesker er skapt like, med umistelige rettigheter som retten til liv, frihet og jakten på lykke (Den amerikanske uavhengighetserklæringen, paragraf 2, 1776). Disse formuleringene finner vi også igjen i den amerikanske grunnloven, den franske grunnloven, vår egen grunnlov og menneskerettighetserklæringen. Den amerikanske og franske revolusjonen bidro til å danne et fundament for demokratiske verdier som ytringsfrihet, likhet, frihet og folkestyre og de la et grunnlag for demokratiet i resten av verden.

Det demokratiske medborgerskapet står sterkt i det norske samfunnet og i skolens læreplaner. Demokrati og medvirkning er ett av seks verdigrunnlag den nye fagfornyelsen legger vekt på, samt ett av tre tverrfaglige temaer som kan inngå i alle fag (Utdanningsdirektoratet, 2017). Demokratisk medborgerskap er en rolle en inntar som «deltager i et politisk fellesskap» (Stray, 2011, s. 14). Grunnen til at dette begrepet er sterkt knyttet til skolen er at «medborgerskap som rolle knyttes til og er et resultat av pedagogiske prosesser, læring og kunnskapstilegnelse og erfaringer» (Stray, 2011, s. 14). Ifølge skolens formålsparagraf er det en ambisjon å videreføre demokratiet (Opplæringsloven, 1998, §1-1). Dette reflekteres igjen i overordnede delen av læreplanen som sier at «skolen skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 13). Flere internasjonale aktører som FN, OECD, EU og UNESCO har lenge arbeidet med å styrke utdanning, fordi utdanning har sammenheng med demokratisk medborgerskap. Disse institusjonene «publiserer anbefalinger som de nasjonale utdanningsmyndighetene oppfordres til å implementere i de nasjonale læreplanene» (Stray, 2011, s. 15). Norge innretter seg ofte etter internasjonale anbefalinger og i fagfornyelsen er det blitt lagt enda større vekt på demokrati og medborgerskap. Likevel er det slik i den norske skolen at det ikke er blitt lagt noen føringer på hvordan en skal implementere eller realisere dette demokratiske medborgerskapet, som altså er en sentral verdi i de nye lærebøkene. I oppgaven analyserer jeg to bøker fra hver generasjon med læreplaner og for hver læreplan har det blitt lagt enda større vekt på demokrati. Dette gjenspeiles i de nyere lærebøkene, som også legger mer vekt på demokrati og medborgerskap. Men kanskje ikke i den graden jeg hadde trodd. Dette kan skyldes at føringene for hvordan medborgerskapet kommer til uttrykk er ganske vage. Dermed har fremstillingen av demokrati og medborgerskap i LK20 ikke blitt forandret mye

på i de nye bøkene.

Teoriene som omhandler det demokratiske medborgerskapet er bygget på FNs internasjonale konvensjoner om menneskerettighetene (Stray, 2011, s. 15). Det som er interessant er at utfallet av den amerikanske og den franske revolusjonen har gitt stor inspirasjon til dagens menneskerettigheter, og det er disse konvensjonene og menneskerettighetene som er grunnlaget for det demokratiske medborgerskapet. Og, det er det demokratiske medborgerskapet som skal være en del av alle fag (Utdanningsdirektoratet, 2017). En del av oppgaven min går ut på å utforske hvordan lærebøkene fremstiller demokrati. Mange forskere vil hevde at det er nettopp denne demokratiopplæringen som er historiefagets viktigste funksjon (Kvande & Naastad, 2020, s. 120). En del viktige elementer som bygger opp under demokratifostning er: «Kunnskap om demokratiets forutsetninger og fremvekst, kildekritikk, historiebevissthet, antideterminisme, perspektivering og komparasjon, perspektivrikdom, helheter og sammenhenger, identifikasjon, empati, å lære av historien og grunnleggende ferdigheter» (Kvande & Naastad, 2020, s. 120-122). Disse elementene er viktige under analysen av lærebøkene siden en stor del av oppgaven tross alt handler om historiebevissthet, demokrati og konflikt. For eksempel vil det første elementet, kunnskap om demokratiets forutsetning og fremvekst stå svært sentralt – i alle fall når temaet er demokratiets fremvekst. Perspektivering er også et svært viktig element når vi skal se på fortiden, siden det handler om ved å se «dagens samfunn i lys av fortidens samfunn og sammenligne likheter og forskjeller» (Kvande & Naastad, 2020, s. 121). Demokratiet og betydningen av verdiene som frihet og likhet har forandret seg drastisk fra første gang disse ble introdusert. Det er derfor interessant å se hvordan lærebøkene ser og sammenligner forskjellene mellom den amerikanske og franske revolusjonen sitt demokrati og det demokratiet vi har i dag. Videre vil historiebevisstheten også spille en sentral rolle. Historiefagets rolle «har som et av sine formål å utvikle elevenes historiebevissthet og dermed tanken om at en selv er en historisk aktør, og både et produkt og en produsent av historie» (Kvande & Naastad, 2020, s. 121). Dette formålet er spesielt viktig å legge merke til ettersom historiefaget ønsker å skape medborgerskap og aktiv politisk deltakelse i samfunnet.

2.4 Demokratitradisjoner

Som en del av problemstillingen ønsker jeg å analysere hvilken type demokratitradisjon forfatterne benytter i lærebøkene. Demokratitradisjonene er klassisk sett delt inn i tre: «Konkurransedemokratiet», «Deltakerdemokratiet» og «Det deliberative demokratiet» (Martinussen, 2003, s. 224). Det er også kommet en ny måte å se demokratiet på; «Uenighetsdemokratiet» (Iversen, 2014, s. 11). En analyse av demokratiet med bruk av disse fire perspektivene er klart mest utbredt i sammenheng med den samfunnsfaglige delen av samfunnsfaget. Likevel mener jeg at demokratiforståelse er en sentral del av historieforståelsen, i hvert fall når det gjelder de to nevnte revolusjonene og vår egen, norske grunnlovshistorie. (De fire perspektivene jeg presenterer her er hentet fra en tidligere prosjektskisse jeg har levert inn på canvas våren 2021).

2.4.1 Konkurransedemokratiet

«Denne demokratiforståelsen baserer seg på et partisystem hvor folket stemmer på partier som representerer folkets meninger. Det «er altså basert på et partivesen som frambringer politikere vi kan velge mellom, og som står for styringen av stat og kommuner mellom valgene» (Martinussen, 2003, s. 225). Dette er hovedsakelig slik systemet er i Norge og er en måte å forstå demokrati på» (Waage, 2021, s. 5).

2.4.2 Deltakerdemokratiet

«Deltakerdemokratiet handler derimot om «medvirkning gjennom påvirkning av beslutningene i politikken i vid forstand» (Martinussen, 2003, s. 225). Medvirkning i den offentlige debatt for oss «vanlige folk» og ikke bare medvirkning gjennom å stemme på det partiet en ønsker. Det er blitt mer vanlig i de siste tiårene med folkelige engasjementet som har bidratt til å kontrollere de som tar beslutningene og at «folket» for gjennomslag (Martinussen, 2003, s. 225)» (Waage, 2021, s. 5).

2.4.3 Det deliberative demokratiet

«Dette perspektivet handler mye om det samme som deltakerdemokratiet og er egentlig sprunget av det, men i det deliberative demokratiet ligger det å gjennomføre samtaler og diskusjoner før en tar politiske beslutninger (Martinussen, 2003, s. 225). Slik rådføring og diskusjon handler i all hovedsak om en reflektert samtale hvor to rasjonelle individer diskuterer med rasjonelle argumenter som igjen fører til et rasjonelt valg, hvor de beste argumentene vinner (Iversen, 2014, s. 138). Refleksjon finner vi også som en sentral del av den nye læreplanen, som legger opp til at elevene skal bli mer reflektert og sånn sett er svært påvirket av den deliberative måten å tenke på.» (Waage, 2021, s. 5).

2.4.4 Uenighetsdemokratiet

«Et uenighetsfellesskap som Iversen kaller det, er et fellesskap bygget på uenighet, noe Iversen i bunn og grunn mener er tilfellet i Norge (Iversen, 2014, s. 11). Iversens definisjon på et uenighetsdemokrati er et fellesskap der «en gruppe mennesker med ulike meninger, som er i en felles prosess for å løse et problem eller en utfordringer» (Iversen, 2014, s. 12). Uenighetsdemokratiet har fellestrekk med det deliberative demokratiet, men Iversen mener det i et uenighetsdemokrati ikke nødvendigvis trenger å være rasjonelle argumenter i debatten. Samt at ikke-rasjonelle argumenter kan være identitetsskapende (Iversen, 2014, s. 138-139). En slik demokratiforståelse fant jeg ikke i analysen min. Dette kan tyde på at uenighetsfellesskapet til Iversen ikke er utbredt syn hos forfatterne av lærebøkene når det gjelder kapitlene om den amerikanske og franske revolusjonen, samt den norske grunnloven» (Waage, 2021, s. 5).

2.5 Læreplanene og kompetansemålene

2.5.1 R97

Læreplanene er dokumentene som setter listen på hva som skal læres i skolen og til dels hvordan og hvorfor. I denne oppgaven er hovedfokuset vold og demokrati, og ordet vold finner vi ikke lett i disse planene. Demokrati står det derimot mye om, og vekten som legges på de demokratiske verdiene eskalerer for hver ny læreplan som blir laget. Reform 97

innleder med samfunnsfagets plass i skolen «Eit levande folkestyre har som føresetnad at medlemmene i samfunnet kjenner til og sluttar opp om grunnleggjande demokratiske verdiar» (Veiteberg, 1996, s. 175). Videre fortsetter avsnittet kort med viktigheten av samfunnsdeltakelse. På side 178 i læreplanverket vises det til de felles målene for faget. To av disse målene er relatert til demokrati og deltakelse, og de tre andre peker delvis på det historiske. Kompetansemålet som preger historien i bøkene fra R97 er:

- «Finne ut hvordan Norge fikk grunnloven sin i 1814 og hvordan grunnlovsvedtaket har påvirket utviklingen i landet vårt. Lære om sammenhenger mellom ideer og krav bak den amerikanske frihetskampen, den franske revolusjonen og den norske grunnloven» (Veiteberg, 1996, s. 178).

2.5.2 LK06

Læreplanverket fra 2006 er større enn reform 97 sitt, og inneholder nå spesifikke hovedområder som faget forholder seg til. Det er likevel viktig å påpeke at det er tre versjoner av LK06, hvorav det kom ut reviderte utgaver i 2010 og 2013. *Underveis – historie 8* følger den første utgaven, mens *Nye makt og menneske 8* følger den siste reviderte versjonen fra 2013. Forskjellen mellom disse lærebøkene er ikke veldig markant, de har et relativt likt formål og like hovedområder med unntak av ett. Begge utgavene av LK06 begynner formålet viktigheten av demokratiet, og SAF1-01 som er den første utgaven, starter med: «Formålet med samfunnsfaget er å medvirke til forståelse av og oppslutning om grunnleggende menneskerettigheter, demokratiske verdier, likestilling og til aktivt medborgerskap og demokratisk deltakelse.» (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 2.). SAF1-03, som er den andre reviderte utgaven fra 2013, har en nesten lik formulering: «I et demokratisk samfunn er verdier som medvirkning og likeverd viktige prinsipper. Sentralt i arbeidet med samfunnsfaget står forståelse av og oppslutning om grunnleggende menneskerettigheter, demokratiske verdier og likestilling. Faget skal stimulere til og gi erfaring med aktivt medborgerskap og demokratisk deltaking.» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 2.). Likestilling, samfunn og politikk blir nevnt flere ganger senere i formålet i SAF1-03. Sammenlignet med R97 som pekte på to fellesmål for faget i to korte avsnitt, har LK06 tatt et steg videre ved å forandre på strukturen og peke på hovedområder istedenfor fellesmål, som «utforskeren, historie, geografi, samfunnskunnskap, individ, samfunn og

kultur, arbeids- og næringsliv, politikk og demokrati og internasjonale forhold» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 3-4.). Hovedområdene i SAF1-01 er ganske like som i SAF1-03, men i SAF1-01 er kultur et separat hovedområde og utforskeren er ikke med. I beskrivelsen av disse hovedområdene er det også et avsnitt som beskriver området og i flere av disse er gåt tema som demokrati og likestilling igjen. Spesielt i SAF1-03 er det lagt større vekt på demokrati. Et annet moment som er viktig å ta med i forbindelse med LK06, er at «læreplanen er bygd på et premiss om at «hvert enkelt individ, ut fra sine forutsetninger, selv konstruerer sin tolking av fortiden, bevisst eller ubevisst – og at det er denne tolkningen som utgjør historie for dette individet» (Thue, 2019, s. 185). Det handler ikke lenger om hvordan læreren eller bøkene formidler historien, men selve historiebevisstheten til eleven (Thue, 2019, s. 185). Kompetansemålene som handler om revolusjonene og grunnloven er like mellom SAF1-01 og SAF1-03:

- «Finne eksempler på hendelser som har vært med på å forme dagens Norge, og reflektere over hvordan samfunnet kunne ha vært blitt dersom disse hendelsene hadde utviklet seg annerledes» (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 7.) og (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 9.).
- «Gjøre greie for ideer og krefter som førte til den amerikanske frihetskampen og den franske revolusjonen, og beskrive følger dette fikk for den demokratiske utviklingen i Norge» (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 8.) og (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 9.).

2.5.3 LK20

Det nye læreplanverket for 2020 er ganske drastisk forandret sammenlignet med de to eldre. For det første ligger alle fagene i læreplanverket under en overordnet del. Poenget med denne overordnede delen er å utdype fagets mening og innhold fra formålsparagrafen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 1). Videre refererer den overordnede delen til selve paragrafen. Den overordnede delen er ganske omfattende, men deler av den er med på å danne grunnlaget for læreplanverket til samfunnsfag og kompetansemålene der. Den overordnede delen inneholder seks verdigrunnlag, blant annet «Demokrati og medvirkning», som inngår både i samfunnsfag og egentlig også i alle andre fag, i tillegg til andre verdier. Selve læreplanen i samfunnsfag åpner med å snakke om relevansen til faget og de sentrale

verdiene med denne setningen: «Samfunnsfag er et sentralt fag for at elevene skal bli deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 2.). Denne setningen setter stemningen for resten av faget. Demokrati og demokratisk medborgerskap kommer frem som en del av de tverrfaglige temaene og kjerneelementene i faget. Kjerneelementene i samfunnsfag setter rammen rundt kompetansemålene. Som en følge av total renovasjon av hele læreplanverket er kompetansemålene blitt mye mer vage og det blir gitt mer frihet til hva lærerne ønsker å formidle. Likevel er de nye lærebøkene skapt i en noenlunde lik form som de tidligere utgavene, men de nye har måtte redusere og konkretisere en del som følge av at alle de tidligere områdene i samfunnsfag som historie, geografi og samfunnskunnskap har blitt til ett, eller én bok. Nå er det ikke lenger mulig å finne spesifikke kompetansemål til revolusjonene jeg ser på, i stedet må jeg se etter hva som kan rettferdiggjøre og inkludere undervisning i revolusjonene:

- «Drøfte hvordan framstillinger av fortiden, hendelser og grupper har påvirket og påvirker folks holdninger og handlinger» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 10.).
- «Reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for forandringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst» (Utdanningsdirektoratet, 2019. s. 10.).

På nettsidene til Utdanningsdirektoratet er det mulig å se hvilke tverrfaglige tema og kjerneelementer som passer til de ulike kompetansemålene. Til det første målet passer «Undring og utforskning», «Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger», «Demokratiforståelse og deltakelse» og «Identitetsutvikling og fellesskap» (Utdanningsdirektoratet, 2022) som kjerneelementer. Som tverrfaglige tema passer: «Folkehelse og livsmestring» og «Demokrati og medborgerskap» (Utdanningsdirektoratet, 2022). For det andre kompetansemålet passer «Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger», «Demokratiforståelse og deltakelse» og «Bærekraftig samfunn» som kjerneelementer, mens «Demokrati og medborgerskap» og «Bærekraftig utvikling» (Utdanningsdirektoratet, 2022) passer som tverrfaglige tema. Utdanningsdirektoratet rettferdiggjør disse kompetansemålene med henvisning til kjerneelementene og de tverrfaglige temaene. Selv om disse temaene speiler kompetansemålene må det sies at den historiske og geografiske tyngden som lå konkret i kompetansemålene nå er i ubalanse. Høringsrunder fra 2018 og 2019 gjenspeiler de store institusjonene som blant annet UiB,

HVL og NTNU sine meninger, og her kommer det frem at det blir lagt en skjev fordeling på samfunnskunnskap-, historie- og geografidelen, der historie og geografi blir nedprioritert (Eidsvik, 2020, s. 274-277).

Grunnen til at jeg sammenligner disse læreplanene og kompetansemålene er at jeg til en viss grad sammenligner bøkene med hverandre, og for å unngå å bli påvirket av presentisme. Presentisme vil si at en ser på fortiden gjennom dagens ideer og oppfatning (Lynn, 2002), spesielt med tanke på læreplanverket og kompetansemålene. Ved å se på de tre ulike kompetansemålene og læreplanverkene er det enklere å se forskjeller og ulikheter basert på mine egne premisser. Lærebøkene er også skrevet med datidens samfunnsbilde i tankene. Det bildet som formidles gjennom læreverkene gir «et uttrykk for det kunnskapsutvalg og de pedagogiske/didaktiske overveininger som bestemmes gjennom læreplanene og skolens overordnede mål» (Ryeng, 1998, s. 6).

3. Metode

3.1 Datamateriale

Metoden som blir brukt i denne oppgaven er en kvalitativ analyse av lærebøker. Historisk har lærebøkene hatt sentral posisjon i skolen både i Norge og internasjonalt (Rasmussen & Lund, 2015). Likevel er skolen i stadig endring, undervisningen og læringen forandrer seg i takt med samfunnet og digitaliseringen. Dette åpner for andre kunnskapsformer og hjelpemidler som finnes digitalt. En lik trend kan vi også se i lærebøker, ettersom de nye kunnskapsmålene fra LK20 har sammensmeltet geografi, historie og samfunnskunnskap til en helhet. Tidligere har det vært vanlig å ha tre forskjellige bøker til sine respektive områder i samfunnsfag, men nå er disse blitt om én til en bok for hvert trinn. Som en følge av dette har blant annet innholdet i bøkene blitt mer konkret og redusert til det som er viktigst med tanke på kompetansemålene. Som et supplement til de nye bøkene som *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag* (som er to av bøkene jeg har analysert i oppgaven) har elever også tilgang til digitale portaler med oppgaver, videoer og annen informasjon som ellers ikke finnes i bøkene. Det kreves likevel en slags ny bevissthet og tilnærming til hvordan å forstå og bruke informasjonen fra de ulike kildene og hvordan man benytter de digitale verktøyene (Rasmussen & Lund, 2015). En sentral del av historiefaget handler om kildegransking og en

kritisk og bevisst bruk av dette. Internettet og de digitale plattformene er enorme med tanke på informasjon. Likevel viser studier at blant annet historieundervisningen i stor grad fortsatt er preget og dirigert av lærebøker (Hauge & Lund, 2012, s. 52). Selv om mangfoldet av digitale verktøy, plattformer og portaler har vokst i skolen, er det likevel slik at lærebøker fremdeles står sterkt i skolens undervisning.

Datamaterialet som blir brukt i denne oppgaven er basert på seks lærebøker fra tre forskjellige perioder med kunnskapsmål; R97, LK06 og LK20. Bøkene fra R97 er: *Innblikk – Historie 8* og *Grep om Historie 8*. Bøkene fra LK06 er: *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – Historie 8*. Bøkene fra LK20 er: *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag*. Det er ulike grunner til hvorfor jeg valgte akkurat disse seks bøkene. Først og fremst baserer valget mitt seg på bøkens innhold og innholdets relevans til problemstillingen. Innholdsmessig er det viktigst at bøkene har med den franske og amerikanske revolusjonen og ideene som følger med disse. Noen av de eldre bøkene fra R97 har ikke alltid med revolusjonene og det blir dermed vanskelig å knytte bøkene opp mot problemstillingen. Valget falt derfor på de to førstnevnte bøkene siden disse to har en tradisjonell inndeling av de to revolusjonene som jeg ser på i oppgaven. Når det gjelder bøkene fra LK06 er disse valgt på grunn av min egen erfaring med bøkene og en antagelse om at disse bøkene er blant de mest populære i Norge - basert på det jeg har opplevd i både praksis og jobb. Bøkene følger også den tradisjonelle inndelingen av revolusjonene. En annen grunn til at jeg valgte disse to bøkene var at det er utgitt på ulike tidspunkt. Begge er basert på LK06, men, *Underveis – Historie 8* ble lansert i 2006 mens *Nye makt og menneske 8* kom i 2014. Det er dermed åtte år som skiller dem i tid. Jeg kunne selvsagt brukt «gamle» *Makt og menneske 8* som kom i 2006, men jeg tenkte at det ville være interessant å se på forskjellene mellom to ulike bøker som i teorien skal representere det samme kunnskapsløftet (LK06), men med to forskjellige utgaver SAF1-01 og SAF1-03. Bøkene som stammer fra LK20 *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag* ble valgt fordi disse er de eneste nye bøkene som er laget for 8. trinn på ungdomsskolen. Siden planen var å ta to bøker fra hver periode ble det derfor disse to, siden de var de eneste. Bøkene er også utgitt av de største forlagene innenfor lærebøker, Aschehoug og Gyldendal, som gir dem en større grad av kredibilitet.

Det er også større forskjeller mellom enkelte av bøkene. Begge bøkene i LK06 og *Innblikk* fra R97 er veldig like i struktur, innhold og størrelse. Dette er kanskje ikke så rart ettersom

kompetansemålene mellom R97 og LK06 er ganske like. Disse tre bøkene legger i stor grad vekt på de historiske begivenhetene under revolusjonene og ideene og tankene som drev revolusjonene frem. *Grep om Historie 8* er en relativ liten bok sammenlignet med de andre bøkene fra R97 og LK06, men den er mer konkret og presis enn de andre. Den synes å kun ta med det aller viktigste og den legger spesielt vekt på tankene og ideene som drev revolusjonene. Bøkene fra LK20 skiller seg mer ut fra de tidligere bøkene siden disse altså inneholder både historie, samfunnskunnskap og geografi i en og samme bok. Alle bøkene fra R97 og LK06 er rene historiebøker og legger i hovedsak vekt på historie. Bøkene fra LK20 må også legge vekt på andre faktorer, og dette gjenspeiles både i kompetansemålene og i innholdet i bøkene. Det er også stor forskjell på *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag* når det gjelder det innholdsmessige og hva som legges vekt på og som er viktigst når det gjelder å møte kompetansemålene.

3.2 Kvalitativ innholdsanalyse

Oppgaven bygger på en kvalitativ innholdsanalyse av lærebøker, siden den «bygger på systematisk gjennomgang av dokumenter med sikte på kategorisering og registrering av data som er relevante for problemstillingen i den aktuelle studien» (Grønmo, 2016, s. 175). Det er nettopp hva som er gjort i analysen, en systematisk gjennomgang av kapitlene, hvor jeg er plukket ut det jeg ser på som relevant i forhold til fokuset mitt. Grønmo nevner at å avklare fokus er det viktigste for datainnsamlingen (Grønmo, 2016, s. 175), og fokuset for datainnsamlingen min er å se på ord og uttrykk knyttet til vold og demokrati.

En utfordring Grønmo nevner ved bruken av en kvalitativ innholdsanalyse er at «forskerens perspektiv kan påvirke utvelgingen og tolkningen av tekstene» (Grønmo, 2016, s. 180). Det første å ta tak i er utvelgingen av tekstene. Som jeg nevnte tidligere under kapitlet om datamateriale, er tekstene jeg skal analysere valgt etter popularitet, omdømme og tilgjengelighet. I oppgaven ser jeg på det som positivt med variasjon blant bøkene, for å få frem ulikheter i innhold og struktur. Som tidligere nevnt er flere av bøkene relativt like siden de følger de samme rammene for hva som innholdsmessig skal være med i henhold til læreplanverket og kompetansemålene. Det er imidlertid forskjellene på bøkene med tanke på fremstillingen av demokrati og vold som er det mest interessante i oppgaven. Når det

kommer til perspektivet mitt på tolkningen av teksten blir det gjort ganske klart i fremgangsmåten hva jeg ser på, i henhold til problemstillingen min. Oppgavens kjerne er å se på fremstillingen av forholdet mellom vold og demokrati, og hvordan bøkene fremstiller utviklingen av demokrati med utgangspunkt i den amerikanske og franske revolusjonen.

3.3 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler i all hovedsak om påliteligheten til datamaterialet (Grønmo, 2016, s. 240). «Påliteligheten kommer til uttrykk ved at vi får identiske data dersom vi bruker det samme undersøkelsesopplegget ved ulike innsamlinger av data om de samme fenomenene» (Grønmo, 2016, s. 241). I et scenario hvor noen andre skulle ha tatt for seg demokrati og vold i bøkene, men med en lik definisjon av hva som legges i disse begrepene ville trolig de andre også ha funnet og pekt på de samme ordene, uttrykkene og setningene som jeg har med i min egen analyse. Siden «Reliabiliteten er et uttrykk for hvor stort samsvar det er mellom datasettene fra slike gjentatte datainnsamlinger» (Grønmo, 2016, s. 241), vil reliabiliteten være nokså høy siden samsvaret ved en eventuell ny datainnsamling ville vært høy.

Til forskjell fra reliabilitet som handler om påliteligheten til undersøkelsesopplegget, dreier validiteten «seg om datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses» (Grønmo, 2016, s. 241). Validiteten vil da være høy, dersom det jeg finner i analysen og som diskuteres stemmer overens med det jeg ønsket å finne, nettopp fremstillingen av demokrati og vold og forholdet mellom disse. For oppgaven sin del er validiteten høy, siden det jeg så etter i problemstillingen, var til stede i lærebøkene. Dette gjorde det så mulig å analysere og diskutere meg frem til et svar på oppgaven.

3.4 Fremgangsmåte

Det første jeg gjorde i hver bok var å gjennomgå innholdsfortegnelsen og se hvor vi finner informasjon om den franske og amerikanske revolusjonen. I bøkene fra R97 og LK06 var det lettere å finne frem til det jeg ønsket, ettersom strukturen i bøkene var relativt lik. Først ble den amerikanske revolusjonen presentert, deretter den franske. LK20-bøkene var

annerledes oppbygde, blant annet befant stoffet om revolusjonene seg inni andre tema som rettigheter og ideer knyttet til demokratiet vi kjenner i dag. Jeg måtte derfor lete mer for å finne frem til stoffet. De ulike lærebøkene er også forskjellig oppdelt, enten i små delkapitler eller i større delkapitler, etterfulgt av mindre. Jeg henviser ofte til de større delkapitlene i analysen, ellers henviser jeg til kun kapittelet i seg selv.

Det er hovedsakelig kapitlene som handler om den amerikanske og franske revolusjonen jeg analyserer. I noen av bøkene, spesielt bøkene fra LK20, og her også spesielt *Arena 8: samfunnsfag*, har jeg imidlertid valgt å se på kapittelet i sin helhet for å få frem hele konteksten. I den sistnevnte boken står det vesentlig mindre om f.eks. revolusjonene, det legges mer vekt på idegrunnet bak disse. Idegrunnet er likevel en stor del av bakgrunnen for revolusjonene. Jeg har derfor valgt å gjennomgå hele kapittelet istedenfor bare segmenter av kapittelet. I noen av bøkene har jeg også valgt å se videre på neste kapittel som ofte går forbi kapittelet om revolusjonene, men som, når det gjelder den franske revolusjonen, fortsetter med stoff om Napoleon. Noen bøker har også Napoleon med i kapittelet som handler om revolusjonene.

Selve kjernen i analysen er å se på beskrivelsene bøkene gjør av vold og demokrati og deretter diskutere forholdet mellom disse begrepene. Begrepet vold som blir brukt i denne sammenhengen omfatter flere ord og begreper som finnes i bøkene. Ord og begreper knyttet til vold som jeg har funnet i bøkene er blant annet: Krig, opptøyer, blodige opptøyer, voldelige opprør, våpen, bajonetter, terror, terrorvelde, slakt, brutalitet, drap, henrettelse, giljotin, dessuten andre beskrivende grusomheter, som hode på staker osv. Dette er de ordene jeg har påpekt og fremhevet fra bøkene og i de ulike beskrivelsene disse er blitt brukt. Beskrivelsen av demokrati har foregått på lik måte som beskrivelser av vold; selve ordet demokrati nevnes fra tid til annen, men det er likevel alle ordene og begrepene demokrati omfatter som jeg har festet meg med. Ord og begreper jeg har lagt merke til som viktig er blant annet: Rettigheter, plikter, lover, regler, privilegier, frihet, likhet, medborgerskap, stemmerett, uavhengighetserklæring, menneskerettigheter, grunnlov, maktfordelingsprinsipp, folkesuverenitetsprinsippet, naturrett, kongress og nasjonalforsamling.

Utenom hovedteksten og overskriftene har jeg også sett og kommentert på ulike relevante

spalter eller rubrikker som er gjerne plassert for seg selv på sidene. Jeg har også påpekt bilder som viser former av vold eller «demokrati». Et eksempel her er et bilde som går igjen i flere av bøkene og som er likt i alle bøkene; nemlig stormingen av Bastillen. Et annet bilde viser kvinnene som marsjerer med våpen og høygafler mot slottet i Versailles. Et annet eksempel er også «frihetstreet» som både viser til «frihet»; som jeg mener har med demokrati å gjøre og «kampvilje»; som har med vold å gjøre. Hvis det ikke allerede defineres av boken i hovedteksten viser jeg også til definisjoner i marginen hvis det er nødvendig.

Til slutt har jeg valgt å se litt på det etterfølgende kapittelet om 1814 i alle bøkene, utenom i *Arena 8: samfunnsfag*. I sistnevnte bok er teksten om grunnloven en del av kapittelet jeg uansett skal analysere. Som de to tidligere kompetansemålene sier, er det viktig å se hvilken påvirkning revolusjonene har hatt for Norge sin demokratiske utvikling. Derfor har jeg vært innom denne delen av de andre kapitlene i bøkene og sett på hvilken forbindelse bøkene har til den amerikanske og franske revolusjonen.

4. Analyse av lærebøkene

4.1 Innblikk – Historie 8

Kapittelet «To revolusjoner» er delt inn i syv delkapitler. Først kommer en side med introduksjon til den amerikanske og den franske revolusjonen. Deretter er det et delkapittel med den amerikanske på fem sider, også kommer det fem delkapitler på til sammen ca. 18 sider som handler om Frankrike før revolusjonen og helt til Napoleon. De to siste delkapitlene handler først om arbeid med ulike kilder (på to sider), og til slutt et delkapittel (også på to sider) som fungerer som et sammendrag av hovedlinjene fra hele kapittelet.

Introduksjonen til kapittelet begynner på side syv under hovedtittelen til kapittelet. Her oppsummeres mange av de viktige punktene i kapittelet, blant annet ideene fra den franske revolusjonen, den engelske revolusjonen og den amerikanske revolusjonen. Introduksjonen påpeker at disse tre revolusjonene har påvirket den norske grunnloven og at vår grunnlov bygger på disse (Lund, 1997, s. 7). På samme side er det også et bilde øverst på siden som viser Kong Ludvig den 16. sitt hode, som blir vist til tilskuerne rundt giljotinen.

På side 8 begynner det første delkapittelet «USA – De forente stater blir» (Lund, 1997, s. 8).

Her begynner boken med å fortelle om pilegrimsreisene og de første kolonistene i staten som nå er New England. Videre påpeker boken at flere som reiste ønsket å komme bort fra den gamle verden hvor noen levde «i overflod og hadde alle rettigheter, mens de fleste var fattige uten noen rett til å ta del i styret og uten mulighet til å få det bedre» (Lund, 1997, s. 8). Videre viser boken til at de tretten koloniene vokser frem og videre at koloniene hadde en forsamling hvor «menn som eide en viss mengde jord, hadde stemmerett» (Lund, 1997, s. 9) i. Til denne forsamlingen ble det valgt representanter som bestemte ulike lokale saker. Boken viser til at her hadde folk en frihet som de ikke hadde hatt i Europa. Så påpekes det at det blir brukt slaver i plantasjene i sør mens dette ikke forekom i industrien i nord (Lund, 1997, s. 9). Øverst på samme side vises det et bilde av «teselskapet i Boston».

På neste side får vi informasjon om syvårs-krigen mellom Frankrike og England , og at Frankrike måtte avstå blant annet Canada til England. Deretter påpekes de nye skattene nybyggerne måtte være med å betale på grunn av krigen med Frankrike, men «Det nektet de å godta, fordi de ikke var representert i det engelske parlamentet.» (Lund, 1997, s. 10). Så henvises det til det kjente slagordet «No taxation without representation» (Lund, 1997, s. 10). Deretter forteller boken om sammenstøt mellom nybyggerne og soldatene, noe som førte til krig, og deretter at kolonistene først vant da franskmennene kom. Videre vedtok koloniene uavhengighetserklæringen, George Washington ble president og «Grunnloven bestemte at makten skulle være delt mellom presidenten, som ledet regjeringen, kongressen, som ga lover, og høyesterett, som dømte.» (Lund, 1997, s. 10). Boken forteller også om fordrivelsen av indianerne. På side 11 henvises det til et sitat fra uavhengighetserklæringen; om at alle er født frie og like, men det henvises også til at Thomas Jefferson eide plantasjer og «drev sitt gods ved hjelp av neger-slaver» (Lund, 1997, s. 11). Jefferson var med å forme uavhengighetserklæringen, men eide likevel ufrie slaver. Boken poengterer at «det vil være for lett vint av oss å si» at menn som Jefferson var hyklerske, siden dette ordet betydde noe annet på den tiden enn det gjør i dag. Synet på menneskeverdet og datidens rangering av mennesker i høyere og laverestående «raser» er også vidt forskjellig fra dagens syn, det samme gjelder synet på kvinner. På slutten av delkapittelet viser boken til at «ordene og ideene i uavhengighetserklæringen satte snart i gang voldsomme hendelser andre steder i verden» (Lund, 1997, s. 12). Det inspirerte også «de franske offiserene som hadde deltatt i uavhengighetskrigen» (Lund, 1997, s. 12), og

offiserene tok disse ideene med seg hjem. I marginen på samme side er det to spalter som kalles for faktafil A og faktafil B. I faktafil A viser boken til når ulike tanker og ideer om hvordan samfunnet kunne styres, kom frem. Her vises det til blant annet Locke (Folkesuverenitetsprinsippet blir ikke nevnt med navn, men er hva boken viser til.), Montesquieu (maktfordelingsprinsipp), Rousseau (samfunnskontrakten) og uavhengighetserklæringen (med et utdrag av de to første setningene). I faktafil B fremhever boken viktige hendelser i løpet av historien til USA (Lund, 1997, s. 12).

På side 14 begynner delkapittelet «Frankrike før revolusjonen» (Lund, 1997, s. 14). Bakgrunnen for revolusjonen introduseres ganske kort og presist; store forskjeller mellom folk fører til revolusjoner og at «Ekstra sterk blir følelsen av urettferdigheten når de fattige også har tunge plikter og byrder som de rike ikke har» (Lund, 1997, s. 14). Videre greier delkapittelet en del ut om standssamfunnet gjennom hele side 15 og forteller om privilegiene og rettighetene til de ulike stendene (Lund, 1997, s. 15). Deretter på side 16 viser boken til misnøye som følge av tom statskasse og at noe må gjøres. Så vises det til innkallingen av stenderforsamlingen for å løse pengeproblemet, samt en tale av Robespierre - til forsamlingen. Videre påpekes det at tredjestanden besluttet å lage en nasjonalforsamling som representerte hele nasjonen (Lund, 1997, s. 16). Boken presenterer så nasjonalforsamlingen og kongens oppmøte der og viser til de berømte ordene som ble sagt da kongens budskap ble ropt opp «Si til kongen at vi er her etter folkets vilje, og at vi bare viker for bajonettene!» (Lund, 1997, s. 17). Så fremheves det at tredjestanden nå har vunnet, og at denne standen bare består av innflytelsesrike menn som «advokater, lærere, bankfolk, kjøpmenn og skribenter» (Lund, 1997, s. 17). En viktig detalj som blir poengtert er at «Tredjestanden hadde ikke planer om å lage et demokratisk styresett, men ville delta i styret av landet sammen med adelen» (Lund, 1997, s. 17). Delkapittelet avsluttes med at prosessen som tredjestanden hadde satt i gang ville få konsekvenser som de ikke ville få kontroll over (Lund, 1997, s. 17).

Det neste kapittelet handler om revolusjonen. Det starter med en beskrivelse av hvordan forholdene var i Paris med tanke på matmangel og arbeidsledighet. Videre viser boken til gatetaler som oppfordret folk «til å kjempe for endringer med våpen i hånd, og forlangte at tredjestanden skulle sette makt bak sine ord!» (Lund, 1997, s. 18). På samme side vises også et bilde av stormingen av Bastillen. Det påpekes at sammen med bøndene ønsket også

innbyggerne av Paris bedre levevilkår og lavere skatter. Videre er det beskrivelse av hvordan folk stormet Bastillen på jakt etter skytevåpen, og kommandanten sitt hode som ble vist på en stake etter stormingen. Deretter opprettet lederne for tredjestanden nasjonalgarden for ro og orden (Lund, 1997, s. 19). Delkapittelet får også frem inngående beskrivelser av bondeopprøret som fant og adelens privilegier som ble fjernet. Beskrivelsen stopper med at erklæringen om menneskenes og borgernes rettigheter ble vedtatt i forsamlingen (Lund, 1997, s. 19-20). Her forklares det at erklæringen «fastslå at alle mennesker blir født frie og like» (Lund, 1997, s. 20) og at dette var motsatt av tidligere fransk og europeisk tankegang. Det påpekes at det «ikke skulle bare gjelde for franskmenn, men for alle mennesker» (Lund, 1997, s. 20). På samme side er det faktafil som viser til artikkel 1, 3, 4, 6 og 11 i menneskerettighetserklæringen fra 26. august 1789. På resten av side 20 og hele 21 beskriver boken uroen og brødkøen i Paris, og deretter kvinnetoget til Versailles og kongens vei mot Paris. Delkapittelet avsluttes med at den lovgivende forsamlingen flyttet til Paris og at Paris nå var blitt revolusjonens sentrum (Lund, 1997, s. 20-21).

Det neste delkapittelet heter «Fra kongedømme til republikk» (Lund, 1997, s. 22).

Delkapittelet starter med å presentere arbeidet med grunnloven og at grunnloven var «bygd på ideene om maktfordeling og folkestyre» (Lund, 1997, s. 22). Videre beskriver boken at kongen måtte dele makten med de andre institusjonene. Kongen flyktet imidlertid før arbeidet med grunnloven var ferdig, men han ble gjenkjent under flukten og ført tilbake. Deretter viser boken til tanken om at «det måtte være riktig å spre revolusjonens ideer om frihet og likhet til alle folk i Europa» (Lund, 1997, s. 22). På samme side er det en faktafil med syv punkter fra Frankrikes nye grunnlov. Delkapittelet fremhever så den nye krigen som franskmennene ønsket seg, ikke å ta over land, men å spre ideene og frigjøre folket. Til dette viser de til at Frankrike erklærte krig i 1792 mot Østerrike og nabostatene. Frankrike tapte og mente at kongefamilien holdt med fienden, for så å bli fengslet. Det pekes videre på at hendelsene som skjedde har «gjort folkemassene radikale» (Lund, 1997, s. 23). Deretter beskriver kapittelet at man «nå ville fjerne kongen og lage en ny grunnlov» (Lund, 1997, s. 23). Det pekes så på at konventet ble dannet, og konventet var den nye grunnlovgivende forsamlingen. Kongen ble så avsatt og i likhet med USA ble det dannet en republikk. Kongen ble til sist dømt av konventet og henrettet (Lund, 1997, s. 23).

Terrorveldet blir så introdusert som et delkapittel. Boken beskriver at henrettelsen av

kongen sendte sjokkbølger som førte til at Frankrike ble angrepet av utenlandske tropper. Videre pekes det på at Robespierre erklærte unntakstilstand, som i dette tilfellet betød at «grunnloven og menneskerettighetserklæringen ikke gjaldt lenger» (Lund, 1997, s. 25). Unntakstilstanden førte igjen til at «den som ble mistenkt for å være imot revolusjonen ble stilt for egne revolusjonsdomstoler» (Lund, 1997, s. 25). Det kommer også frem på side 26 om kvinnerettigheter og om hvordan Marie Olympe de Gouges kjempet for disse rettighetene. Boken gir også innblikk i de Gouges' kvinnerettighetserklæring, som vi kan lese om i en faktafil i marginen på side 27 (Lund, 1997, s. 27). Så fremheves den nye hæren som ble dannet og som slo tilbake fiendene. Mot slutten av dette kapittelet blir forholdet mellom Robespierre og de medarbeiderne skildret. Siden fienden var slått tilbake, mente folk at terroren burde stoppe og boken introduserer det kjente uttrykket «revolusjonen eter sine egne» (Lund, 1997, s. 27). Delkapittelet blir så avsluttet med skildringen av Robespierre sin henrettelse.

Det nest siste delkapittelet handler om Napoleon. Boken skildrer tilstanden i Frankrike og urolighetene landet var preget av, som statskupp og kriger, og til at Napoleon til slutt tar makten. Det poengteres at flere «håpet at han skulle bli den som skulle føre revolusjonenes ideer om frihet, likhet og brorskap, folkestyre og alminnelige stemmerett frem til seier» (Lund, 1997, s. 28). Side 29 viser til Napoleons erobringer og at kroningen av Napoleon til keiser førte til at «revolusjonens ideer om folkestyre led igjen nederlag» (Lund, 1997, s. 29). Erobringene hans fortsettes å skildres helt til tapet i Russland og delkapittelet avsluttes med Napoleons død på St. Helena.

Siste delkapittelet handler om «arbeid med kilder» (Lund, 1997, s. 30). Her forklarer boken begrepet kilder og tendens. Disse to begrepene blir så brukt både på side 30 og 31 når boken fremhever ulike måter å se bilder på. Tre bilder av Napoleon blir brukt eksempel her.

I kapittelet «1814 og grunnloven» beskrives Norges økonomi og avståelsen av Norge til Sverige som følge av Napoleonskrigene. Videre beskriver boken at grunnloven ble ferdig på bare 41 dager, og en av grunnene til dette var at «Mange av embetsmennene og forretningsfolkene hadde reist og lært mye i utlandet, og de hadde også lest om ideene som den franske revolusjon bygde på» (Lund, 1997, s. 52-53). På side 53 pekes det også på maktfordelingsprinsippet og folkesuverenitetsprinsippet, som de viktigste for grunnloven.

4.2 Grep om historie 8

I denne boken blir kapittel 3 analysert. Dette heter «Kan tanker endre verden?» (Hansejordet, 1997, s. 3). Kapittelet er delt inn i fire delkapitler. Det første kapittelet «tankene om menneskerettighetene» varer fra 36-38, det andre «Nordamerikanerne gjorde opprør mot England» fra side 39-41, det tredje «En revolusjon kommer ikke av seg selv» fra 42-47 og det siste; «En erklæring om kvinnes rettigheter» på side 48 (Hansejordet, 1997, s. 3).

Kapittelet starter på side 34 og 35. Side 34 er et bilde av den amerikanske grunnloven, mens side 35 introduserer kapittelet ved å henvise til Amnesty International og arbeidet deres med menneskerettighetene, et tema som ellers er sentralt i dette kapittelet.

Side 36-38 handler om opplysningsfilosofene og ideene deres. Tre filosofer blir fremhevet her; Locke, Montesquieu og Rousseau. Boken greier ut om Lockes ideer om det naturlige som full frihet og at «helt fra skapelsen har hvert enkelt menneske visse rettigheter» (Hansejordet, 1997, s. 36-37). Boken presenterer deretter flere ideer om at alle er født frie og like, men at regler også må gjelde. Videre viser boken til andre av Lockes ideer som at «myndighetene skulle gjøre det som folket ville, og derfor måtte det være folket som skulle velge hvem som skulle styre» (Hansejordet, 1997, s. 37.). Boken sier det ikke direkte, men Lockes tanker om at folket skulle velge hvem som skulle styre, viser til folkesuverenitetsprinsippet. Så blir en av ideene til Montesquieu nevnt, som at statsmakten burde være delt. Rousseau blir deretter nevnt med noen av sine ideer om at «alle mennesker var født frie, men så lenge mennesker skulle leve sammen, ga de frivillig fra seg noe av denne friheten til noen som kunne styre samfunnet» (Hansejordet, 1997, s. 37). Boken peker på at dersom ikke makthaverne styrte skikkelig var det mulig for folket å gjøre opprør. Resten av side 37 og side 38 handler nettopp om hvordan befolkningen hadde rett til å gjøre opprør mot den eneveldige kongen som ikke styrte for folkets beste, men heller for de rikes beste og seg selv. Her hintes det nok til blant annet den franske kongen (Hansejordet, 1997, s. 37-38).

I det neste delkapittelet får vi en liten introduksjon av Nord-Amerika fra 1600-tallet og til

slutten av 1700-tallet, og boken nevner spesifikt syvårskrigen med navn, krigen som altså England vant og «sikret seg det meste av makten i Nord-Amerika» (Hansejordet, 1997, p. 39). Deretter viser boken til skattene som ble pålagt kolonistene og at kolonistene ønsket stemmerett ved det britiske parlamentet. Boken skildrer så kort krigen mellom kolonistene og England og Frankrikes deltakelse, og at koloniene ender opp med seier etter syv nye krigsår (Hansejordet, 1997, s. 40). På samme side blir vi også kjent med «The Boston tea party» igjennom en illustrasjon. Boken viser igjen til de nye filosofene og at flere menn i USA som Jefferson og Franklin var interessert i tankene om et mer rettferdig samfunn. Boken nevner også uavhengighetserklæringen, med et utdrag fra den første paragrafen (Hansejordet, 1997, s. 40-41). Videre beskriver boken i dybden elementer fra uavhengighetserklæringen. Boken peker dessuten på at inspirasjonen blant annet er hentet fra Locke og Montesquieu, ettersom flere av tankene stammer fra disse to, som at «Folket selv som eier makten, og som har fått visse rettigheter av skaperen» og «Folket kan sette konger og regjeringer til å styre – så lenge de styrer til beste for folket» (Hansejordet, 1997, s. 41). Videre påpekes det at erklæringen sier at «all men are created equal» (Hansejordet, 1997, s. 41), kan ha flere betydninger som at enten alle menn er skapt like, eller mennesker er skapt like. Boken viser til at det ikke gjaldt kvinner, indianere eller «negerslaver» (Hansejordet, 1997, s. 41). Videre beskrives forfølgelsen av indianere og at de jaget og slaktet av kolonistene. Siden avsluttes med at menneskerettighetene vi kjenner i dag tok lang tid å bli etablert til å gjelde alle og at ideene senere har fått fotfeste verden over av undertrykte mennesker (Hansejordet, 1997, s. 42). Videre på neste side viser boken til dannelsen av USA, med egen grunnlov og valget av en president.

På side 42 finner vi kapittelet «En revolusjon kommer ikke av seg selv» (Hansejordet, 1997, s. 42). Boken starter med å definere revolusjon som «brå omveltning» (Hansejordet, 1997, s. 42), og videre viser til at hele samfunnet blir endret av en revolusjon, ikke bare styresmaktene «på toppen». Videre avsluttes siden med året 1789, da den franske revolusjon skjøt fart og det vises til at denne hendelsen var en «blodig kamp for sine interesser» (Hansejordet, 1997, s. 42) mellom ulike grupper. Nederst på siden er det et bilde av kvinnes marsj mot Versailles. Side 43 beskriver Frankrike som nesten konkurs på grunn av alle krigene og at det var store forskjeller innad i landet med tanke på folkets rettigheter i stendersamfunnet (Hansejordet, 1997, s. 43). Hele side 44 blir brukt til å beskrive andre- og

tredjestanden og forskjellen mellom disse når det kom til rettigheter og privilegier, og til slutt får vi vite mer om misnøyen i 1788 som var en følge av dårlige avlinger og en hard og kald vinter. I starten på side 45 viser boken til stor misnøye blant folket, stigende inflasjon og at sammenliknet med Amerika var urettferdigheten stor i Frankrike (Hansejordet, 1997, s. 45). På slutten av side 45 peker boken på etterpåklokskap, at det er lett for oss som lever i dag å se de urettferdige forskjellene i datidens samfunn – i dag har vi jo en annen oppfatning av hvordan samfunnet bør være (Hansejordet, 1997, s. 45). Men, som det fremgår på side 46, datidens mennesker tenkte nok ikke slik som nåtidens mennesker gjør, i vårt moderne, individualistiske og rettighetsbaserte samfunn. I datidens autoritære samfunn hadde man gjerne en mer fatalistisk innstilling, som at «mange har nok tenkt at når noen har bestemt det skal være slik, så skal det være slik, for slik har det alltid vært, det er ingen ting å gjøre med» (Hansejordet, 1997, s. 46). Avsnittet avsluttes med at det er først når noen tenker ulikt at ting som burde skje begynner å skje.

På samme side poengterer boken at revolusjonen først og fremst handlet om pengekrangel, som igjen førte til ønske om grunnlov og deretter stormingen av Bastillen. Angrepet på Bastillen er avbildet på midten av siden. Deretter skildres opprøret blant bøndene og at nasjonalforsamlingen som nå var dannet vedtok «Erklæringen om menneskets og samfunnsborgernes rettigheter» (Hansejordet, 1997, s. 46), og deretter ble grunnloven opprettet. I likhet med i den amerikanske revolusjonen peker boken også her på at ideene er hentet fra blant annet Locke, Montesquieu og Rousseau. Videre henviser boken til at den norske grunnloven også har sett hen til disse filosofene sine tanker. Boken påpeker også at «Viktig i den franske grunnloven var tankene om frihet, likhet og brorskap» (Hansejordet, 1997, s. 47). Til slutt viser boken til at makten i Frankrike var delt i tre. Delkapittelet avsluttes med en beskrivelse om at revolusjonen «utløste store motsetninger, blodige oppstander, utallige mord og storkrig i Europa» (Hansejordet, 1997, s. 47). Avslutningsvis ender kapittelet med at Napoleon kommer til makten, og at han til slutt ble slått i Russland.

Det siste delkapittelet har med «Erklæring om kvinnes rettigheter» (Hansejordet, 1997, s. 48) å gjøre. Her poengteres det at det ikke bare var menn som kjempet om rettigheter, men kvinner også. Olympe de Gouges og hennes erklæring blir fremhevet. Selv like før døden i giljotinen ønsket hun likestilling mellom menn og kvinner (Hansejordet, 1997, p. 48).

Videre blir det i kapittelet «Friheten i gave?» trukket frem krigene Norge måtte være på (i dansk regi), fordi Norge var en del av unionen Danmark-Norge. Norden var nokså splittet, blant annet lå Danmark historisk i konstant konflikt med datidens stormakt Sverige. Samtidig raste krigene raste videre i resten av Europa (Hansejordet, 1997, s. 55-56). Boken viser til at Norge hadde en av de mest frieste grunnlovene i Europa og i verden i 1814, og at grunnloven var bygget på folkesuverenitetsprinsippet, maktfordelingsprinsippet og menneskerettighetsprinsippet (Hansejordet, 1997, s. 58-60).

4.3 Nye makt og menneske 8

Kapitlene som blir analysert i denne boken er kapittel 1 «Tankene som forandret verden» og kapittel 2 «Opprør i Europa!» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 3). Det første kapittelet er delt inn i to delkapitler: Det første handler om Amerika og går fra side 11 til 23 og det andre handler om Frankrike før og under revolusjonen og går fra siden 26 til 49. Det andre kapittelet handler om Napoleon og krigene han førte og utfallet av krigene (side 53 til 64), og resten av kapittelet handler om revolusjoner og nasjonalisme rundt om i Europa. Sistnevnte er imidlertid utenfor rammene til denne oppgaven.

Kapittelet starter på side 11 med overskriften «Tankene som forandret verden» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 11). Videre er det tre spørsmål som tar utgangspunkt i kompetansemålene fra LK06 (SAF1-03) og et stort bilde av George Washington og hans hær under uavhengighetskrigen. Side 12 skildrer skipet «Mayflower» sin ankomst til Amerika og side 13 handler om det samme, men har også beskrivelser av pilgrimene og indianerne. På side 14 påpekes at vennskapet mellom indianerne og pilegrimene degraderte mot konflikt pga. «kampen om dyrkbar jord, beite- og jaktområder.» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 14). På samme side beskrives kolonikrigene kort, side 15 avsluttes med kolonikrigenes avslutning hvor «Storbritannia overtok de franske koloniene i Nord-Amerika» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 15). Nederst på samme side er det et bilde som illustrerer et angrep fra indianerne og franskmennene mot britene. På neste side skildres utryddelsen av indianerne og hvor dårlig de var blitt behandlet. Det fortelles også om kamper mellom indianerne og britene (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 16).

Side 17 skildrer nye skatter og avgifter som Storbritannia innfører mot koloniene som følge av krigen. Deretter vises det til protester og at soldater må settes inn for å forhindre opprør (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 17). Så blir «teselskapet i Boston» beskrevet, også med bilde (øverst på siden). Starten av neste side skildrer handelen med Storbritannia og toll og avgifter som kolonistene måtte betale og som gjorde at de følte seg utnyttet. Videre beskrives starten på uavhengighetskrigen i 1775, både slaget ved Lexington og andre nederlag for kolonistene blir også pekt på (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 18). Deretter pekes det på at statene hadde fått «en felles fiende i moderlandet Storbritannia» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 18) og dette fikk dem til å danne en kongress med representanter fra de forskjellige statene og til sist en uavhengighetserklæring. På slutten av samme side blir et større utdrag av starten på uavhengighetserklæringen presentert, og vi får et se et bilde av denne i margin. Det første erklæringen får frem at er «alle mennesker er født like, at de har fått visse umistelige rettigheter av sin skaper, og at retten til liv, frihet og strebe netter lykke et blant disse» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 18).

På neste side blir plantasjene beskrevet og bruken av slaver. På side 20 blir godkjenningen av uavhengighetserklæring skildret, samt at «ingen kvinner, indianere eller svarte var med på å undertegne erklæringen» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 20). Det blir også vist til at Jefferson prøvde å avskaffe slaveriet, men uten hell. Videre på siden blir hjelpen koloniene fikk fra Frankrike fremhevet og at denne støtten ble et vendepunkt i krigen, samt at «i 1781 ga britene opp kampen» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 20). Til slutt på side 21 beskriver boken at den amerikanske grunnloven blir vedtatt og republikken USA blir dannet. Nederst på siden blir et større bilde av engelskmennene som overgir seg vist. Delkapittelet avsluttes med en tidslinje som oppsummerer dannelsen av de tretten koloniene og dannelsen av USA.

På side 26 starter et nytt delkapittel «Frankrike på 1700-tallet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 26). Her er det en kort introduksjon om den finansielle krisen som Frankrike befinner seg i. Øverst på samme side får vi se bilde av et «frihetstre» som symboliserte «frihet og kampvilje under den franske revolusjonen» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 26). Side 27 er dekket av en pyramideformet illustrasjon av stendersamfunnet. De to neste sidene beskriver hierarkiet til stendersamfunnet og legger vekt på rettighetene og privilegiene til de øverste stendene. Side 29 avsluttes så med å fortelle at resten av befolkningen ikke hadde noen rettigheter, bare plikt til å betale skatt (Ingvaldsen &

Kristensen, 2014, s. 29).

Side 30 beskriver urettferdighetene i det franske samfunnet og misnøyen som ble sterkere og sterkere. På neste side blir det vist til at det oppstod nye tanker i samfunnet. Boken viser først til Locke sitt folkesuverenitetsprinsipp. Deretter skildrer den Montesquieus maktfordelingsprinsipp og hvordan dette fungerer. Det blir vist til den lovgivende, utøvende og dømmende makten (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 31). Disse to prinsippene blir også definert i marginen på side 31. Neste side viser til Voltaire og meningene hans om Kirken og at folk «kunne bli lykkelig dersom samfunnet bygde på toleranse og frihet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 32). Den siste filosofen, Rousseau, blir fremhevet som skaperen av slagordet «Frihet, likhet og brorskap!» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 32). Dette var den franske revolusjonen sitt slagord. Øverst på siden er de fire filosofene avbildet, i tillegg til en trekant som illustrerer maktfordelingsprinsippet.

På side 33 beskrives samlingen av stenderforsamlingen, og ønsket om å skattlegge adelen. Videre fremheves uenigheten om hvordan stemmene skulle fordeles, og tredjestanden la vekt på at alle individer skulle ha en stemme hver. På resten av side 34 er det en spalte som skildrer at borgerne tar kontrollen og at de erklærer en nasjonalforsamling. Her gjentas også det det kjente ropet «Vi blir her til grunnloven er ferdig, og vi viker bare for bajonetter!» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 34). Det andre avsnittet i spalten beskriver stormingen av Bastillen, at protester oppstår og at våpen hentes. Side 35 fortsetter beskrivelsene av stormingen og peker på «jubelrop fra en gjeng som vandrer rundt i gatene i Paris med fangevokterens hode på en stang» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 35). Videre blir det fortalt at slagordet ««Frihet, likhet og brorskap!» får en enda sterkere betydning» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 35). Øverst på siden er det også et bilde som illustrerer stormingen av Bastillen, dette bilde har også blitt brukt i flere av de andre bøkene.

Øverst på side 36 er det en ny spalte. Den viser til at revolusjonen sprer seg og skildrer bondeopprøret, der bøndene brenner brev og papirer «om bøndenes plikter og adelens rettigheter» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 36). Det vises også til brenningen av adelens gods og at noen adelsmenn blir drept. Senere på siden vises det til «Likhet for alle» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 36). Her fremheves at privilegiene nå blir fjernet for adelen og prestene, all skatt skulle nå bare gå til staten og at alle kunne få mulighet til jobb.

Boken peker på at stemmerett blir nå innført: «Alle menn over 25 år fikk stemme» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 36). Nytt rettssystem og et mer rettferdig samfunn blir til. På slutten av side 36 og videre på side 37 blir menneskerettighetserklæringen tatt frem, og ni punkter som boken synes er det viktigste blir påpekt: «Alle mennesker har like rettigheter», «Frihet for alle med tankefrihet, ytringsfrihet og religionsfrihet», «Loven er lik for alle», «Ingen kan straffes eller settes i fengsel uten dom», «Folket skal ha sikkerhet mot undertrykkelse», «Alle kan velges til offentlige stillinger», «Folket er suverent – folket bestemmer», « Landet skal styres etter loven» og «Skatter skal bare pålegges når alle er enige om det» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 36-37). Avsnittet avsluttes med at flere av disse punktene også finnes i den amerikanske uavhengighetserklæringen og at de dessuten var «med på å prege den norske grunnloven i 1814» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 37).

Siden avsluttes med at det var kun for menn de nye, flotte lovene gjaldt, ikke for kvinner. De to neste sidene handler om at kvinnene også var med på revolusjonen, en spalte på side 39 viser til at kvinene stormer Versailles og dreper flere vakter, og at de ender opp med å ta kongefamilien med seg. På side 38 får vi en liten beskrivelse av Olympe de Gouges som kjempet for kvinnes rettigheter. Side 40 handler om hvordan Frankrike skulle styres. Her nevnes maktfordelingsprinsippet og at kongen skulle være den utøvende makten. Videre skildres høyre- og venstresiden i Frankrike, altså de som var for monarki og de som ønsket republikk. Her blir Robespierre og Marat introdusert. Side 41 avsluttes at Kirken nå mistet makten sin. Nederst på side 41 er det en spalte som beskriver at kongen prøver å stikke av, denne beskrivelsen fortsetter på side 42, der det går frem at kongen blir funnet og tatt tilbake.

Boken beretter så at Frankrike er i en rolig periode, men at det skulle komme en dramatisk vending som blant annet Robespierre og Marat var med på. Kapittelet viser til at «Revolusjonen spredde seg raskt til resten av Europa. Ideen om at alle mennesker har like rettigheter, «slo an»». (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 42). På slutten av samme side vises det til interne problemer i Frankrike, som inflasjon og en mistenksom befolkning. Videre på side 43 fremheves det at andre land ønsket å slå ned på revolusjonen. Boken beskriver deretter «septembermassakrene»: «i løpet av noen få dager i september 1792 ble 1200 mennesker i fengslene myrdet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 43).

Videre på side 43 skildres det at Frankrike gikk til krig mot både Østerrike og mange andre land i Europa og at kongefamilien fikk mye av skylden for alle truslene fra de andre landene. Siden avsluttes med at kongen blir avsatt «og i september ble Frankrike erklært som republikk» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 43). I marginen på samme side ser vi et lite bilde av en soldat med beskrivelsen «De franske soldatene mente at de kjempet for sine egne interesser. Derfor var de ivrige etter å forsvare landet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 43). Neste side viser to bilder. Øverst er et bilde av hvor stort Frankrike var på 1700-tallet og det andre er et bilde av henrettelsen av Ludvig 16. Hodet hans blir holdt frem for tilskuerne.

Side 45 introduserer «terror og blodbad» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, p. 45) i Frankrike. Boken peker på at «Krig, vold og drap ble rettferdiggjort i revolusjonens navn» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 45). Videre skildrer boken henrettelsen av kongen og hodet som ble holdt opp. Siden avsluttes med at Frankrike var i krig med Europa, «men at også inne i landet var det fiender» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 45). I marginen blir også et detaljert bilde av giljotinen presentert. Side 46 beskriver blodbadet mer detaljert og presenterer Robespierre som en sentral person. «Det ble slått ned på all motstand av revolusjon» og «I perioden rundt 1783-1795 ble rundt 20 000 mennesker henrettet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 46). Deretter viser kapittelet til at det som foregikk ble kalt for «terroren». Til slutt påpeker boken at mange mennesker hadde fått nok, og at henrettelsen av Robespierre ble etterfulgt av en roligere periode (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 47). Side 47 avsluttes med en diskusjon om hvem som skulle styre landet, noen ønsket nemlig at broren til Ludvig 16. skulle bli konge. Videre påpekes det at «i løpet av fem år gikk Frankrike fra å være monarki til å bli en republikk. En demokratisk grunnlov ble innført, og statsmakten ble delt i tre» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 47). Til slutt reflekterer boken rundt det at tar lang tid å endre tanker og holdninger rundt styresettet til et land og avslutter med at «Resultatet av den franske revolusjonen, ikke minst menneskerettighetene, er grunnlaget for demokratiet i dag» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 47). Delkapittelet avsluttes med en oppsummering i form av en tidslinje som strekker seg fra 1700 til 1799 når Napoleon tar makten.

Side 54 starter med Napoleons første dager på militærskolen og ulike mål for kapittelet. Videre på neste side skildres de ulike statene i Europa, og Frankrike beskrives som kaotisk etter revolusjonen. Likevel blir positive elementer som pressefrihet fremhevet på side 56, og dessuten at den militære innsatsen var vellykket utenfor landets grenser, selv om selve

Frankrike var preget av indre kaos (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 56). Det fremheves så at Napoleon blir sett på som en helt. Nederst på samme side er det også et bilde av slaget på Rivoli, med tilhørende beskrivelse: «flere tusen soldater ble drept, og enda flere ble såret i dette blodige slaget» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 56). Neste side viser til at «den franske revolusjonen skremmer og oppmuntrer» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 57) innbyggerne i andre land i Europa. Her vises det til stemmeretten for menn, nasjonalforsamling og et nytt demokrati. Senere på samme side blir Napoleon sin oppvekst og prestasjonene hans beskrevet. Neste side skildrer så den triumferende hjemkomsten hans til Frankrike og da han gjorde statskupp. Det viktigste boken nevner her er at Napoleon «lagde lover som fungerte, og alle borgere fikk like rettigheter» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 58) med unntak av kvinnene. Nasjonalbanken ble etablert, og skolesystemet ble fornyet.

Fra side 59-64 forteller boken om Napoleonskrigene beskriver i detalj slagene og hvordan Napoleon var som general, før det avsluttes med slaget ved Waterloo og Wienerkongressen. Nå ble den franske republikken ble erstattet med et monarki med Ludvig 18. på tronen og landegrensene ble redusert til hva de var i 1782 (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 65).

I kapittelet «Vi ere en Nation, vi med ... - Norge på 1800-tallet» får vi et godt innblikk i Danmark-Norge sin rolle i Napoleonskrigene. Videre viser også boken til den norske grunnloven og at «Mange av utsendingene kjente til den amerikanske uavhengighetserklæringen og ideene som den franske revolusjonen bygde på, og arbeidet gikk derfor unna i rekordfart» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 100).

4.4 Underveis – Historie 8

I *Underveis – Historie 8* er boken delt inn i tre deler. Del 1 strekker seg fra 1750-1814 og heter «Kriger og revolusjoner» (Skjønberg, 2006, s. 11). I del 1 er det fire kapitler og av disse vil jeg først og fremst se på kapittel 1 som handler om den amerikanske revolusjonen, kapittel to som handler om den franske revolusjonen, og en del av kapittel tre som handler om Napoleon og krigene hans. Kapittel en strekker seg fra side 13-22, kapittel to fra side 29-40 og kapittel tre fra 47-55.

Del 1 blir introdusert på side 10 og 11 og starten er en skildring av henrettelsen av kongen og dronningen av Frankrike. Boken stiller et ledende spørsmål; «Hva var skjedd?» (Skjønberg, 2006, s. 11). Videre pekes det så på den amerikanske revolusjonen og opprør i Frankrike. På side 10 er hele siden dekket med et bilde av Ludvig den 16. som skal til å gå i giljotinen.

På side 13 begynner kapittelet «Den amerikanske revolusjonen» (Skjønberg, 2006, s. 13). Her går det frem at USA ikke var noe eget land enda, bare kolonier, men det vises til at innbyggerne ikke følte seg britiske heller. Det påpekes også at «Verken indianerne eller de svarte hadde politiske rettigheter, som for eksempel stemmerett» (Skjønberg, 2006, s. 13). Boken viser så til krigen i Europa som førte til at Frankrike måtte avstå Canada til Storbritannia. Deretter påpekes det at krigen var dyr og henviser til at «det var en sammenheng mellom «skattelegging og representasjon»» (Skjønberg, 2006, s. 14). Så henvises det til at koloniene ikke fikk sende representanter til parlamentet og at «da hadde heller ikke parlamentet i London noen rett til å pålegge dem skatter» (Skjønberg, 2006, s. 15). Boken viser så til at dette bare var en grunn til konflikten og at en annen var ekspansjonen vestover. I marginen på samme side definerer også boken ordet parlament og representanter.

På side 16 beskriver boken teselskapet i Boston, og hendelsen begrunnes med folks reaksjon på te-avgiften. Boken viser også til at flere fra gruppen «Sons of Liberty» deltok i «teselskapet». Nederst på samme side blir det vist et bilde som viser britiske soldater som skyter inn i en folkemengde. Boken beskriver at angrep med snøballer, stein og stokker fikk soldatene til å skyte inn i mengden. Selve hendelsen blir ikke nevnt med navn, men bildet illustrerer «Bostonmassakren» i 1770. På side 17 nevnes det at «britiske krigsskip blokkerte havnen i Boston» (Skjønberg, 2006, s. 17) som et svar på teselskapet. Videre påpekes at koloniene har fått mye selvstyre, men at «nå mistet Massachusetts den retten» (Skjønberg, 2006, s. 17). Side 17 avslutter med å henvise til militære kamper et år etter som følge av det dårlige forholdet mellom koloniene og britene.

Videre på neste side blir forløpet til uavhengighetserklæringen beskrevet. Det vises til at mange nå ønsket å danne en egen stat og 4. juli 1776 blir uavhengighetserklæringen erklært. «De var ikke lenger kolonister, men følte seg mer og mer som amerikanere og borgere av en ny nasjon» (Skjønberg, 2006, s. 18). Hovedinnholdet i erklæringen var at alle menn har rett

over sitt eget liv, og at makten lå hos folket og de folket ville skulle styre. Her vises det også til at ikke alle ble behandlet likt, slaver, indianere og kvinner hadde ingen stemmerett (Skjønsberg, 2006, s. 18). I marginen på samme side henvises det også til «De mest berømte ordene i uavhengighetserklæringen: «Vi anser dette for å være opplagte sannheter: At alle mennesker er født like, at de har fått av sin skaper visse rettigheter som ingen kan ta fra dem. Blant disse er retten til liv, til frihet og til å søke etter lykke»» (Skjønsberg, 2006, s. 18).

På side 19 blir krigen mot Storbritannia beskrevet. Det påpekes at amerikanerne slet tungt og led mange nederlag, men at de fikk støtte av Frankrike og Spania, og at uten denne hjelpen ville de ikke ha lyktes. I 1783 vant de krigen. Neste side viser til at den amerikanske grunnloven er den eldste i verden. Det henvises til at USA skal være en republikk med en president og ikke konge. Frie valg var viktig og «de fleste hvite menn hadde stemmerett» (Skjønsberg, 2006, s. 20). Boken viser igjen til «hykleriet» som gikk ut på at USA hadde flotte og gode tanker og idealer, men at de var brutale mot både slaver og indianere. Nederst på samme side vises det også til tre berømte amerikanere som var med å forme uavhengighetserklæringen: George Washington, Thomas Jefferson og Benjamin Franklin (Skjønsberg, 2006, s. 20).

Neste side viser til at den amerikanske revolusjonen ble beundret i hele verden, spesielt i Frankrike, der den gjorde et dypt inntrykk på mange – og dette ville få store følger (Skjønsberg, 2006, s. 21). Side 22 handler om «det andre Amerika» altså Sør-Amerika og viser til at «i løpet av 1820-årene ble det dannet en rekke selvstendige republikker» (Skjønsberg, 2006, s. 22). Øverst på siden er det også en spalte som beskriver hvordan den amerikanske styringsformen fungerer i dag. Kapittelet avsluttes med en årsak/virkning-rubrikk på side 25.

På side 29 starter kapittelet «Den franske revolusjonen» (Skjønsberg, 2006, s. 29). Her er det et kort avsnitt om at kongen «var utvalgt av Gud til å styre» (Skjønsberg, 2006, s. 29). På side 30-31 beskrives de ulike klassene i Frankrike på den tiden. Her legges det vekt på adelsmennene og fordelene deres. Deretter skildres borgerne som velutdannet og ofte rike menn som «ofte foraktet adelen» (Skjønsberg, 2006, s. 31). På samme side er det også større beskrivelser av personligheten til både kongen og dronningen.

På neste side viser boken til at ikke alle var enige rundt makten til kongen og hvordan

makten hans var legitimert. Her vises det til Voltaire og hans sterke støtte til ytringsfriheten, samt til Rousseau som mente at «Kongen er ansvarlig overfor folket, ikke overfor Gud!» (Skjønberg, 2006, s. 31). Det henvises så til Montesquieus maktfordelingsprinsipp (men ikke til begrepet direkte) og til at «både den norske og den amerikanske grunnloven ble preget av hans ideer» (Skjønberg, 2006, s. 33). På samme side er det beskrivelser av opplysningstiden, opplysningsfilosofene og at disse «var også opptatt av menneskenes frihet og av deres rett til å tro og tenke hva de vil» (Skjønberg, 2006, s. 33).

På side 34 vises det til at Frankrike ikke har mer penger igjen pga. krigen i Nord-Amerika, samtidig beskrives ulike problemer i landet som matmangel og dårlig avling. Deretter blir stenderforsamlingen påkalt for å få inn mer penger, så følger en lang beskrivelse av stendersamlingen. To måneder brukte stenderforsamlingen på å krangle om stemmene før tredjestanden erklærte en nasjonalforsamling. Kongen prøvde å be soldatene jage bort tredjestanden, men til ingen nytte. Videre samlet kongen 20 000 soldater rundt slottet sitt og uroen steg. I Paris ble «våpenbutikker og våpenlagre plyndret» (Skjønberg, 2006, s. 35). Bastillen angrepet av folkemassene og kommandanten til Bastillen sitt hode ble «satt på en stake som ble båret gjennom byen» (Skjønberg, 2006, s. 35). Øverst på siden blir også et bilde av stormingen av Bastillen vist.

Deretter følger videre beskrivelser av opprøret og at det også sprer seg ut mot landsbyene og «bønder og landarbeidere angrep landsmennenes herregårder. Noen adelsfamilier ble drept, og gods ble brent ned til grunnen» (Skjønberg, 2006, s. 36). Så beskriver boken at panikken grep adelsmennene og de ga fra seg privilegiene sine. Deretter vedtok nasjonalforsamlingen «en menneskerettighetserklæring, som bygde på mange av de samme prinsippene som den amerikanske uavhengighetserklæringen: Menneskene var født frie og hadde medfødte rettigheter som ingen kunne ta fra dem» (Skjønberg, 2006, s. 36).

På neste side beskrives kvinnetoget til Versailles, kvinnene var «bevæpnet» med «stokker, staur eller høygafler» (Skjønberg, 2006, s. 37). Kvinne ble møtt av soldater og noen av dem ble drept. Kvinnene dro kongefamilien med seg tilbake til Paris og kongen godkjente at alle privilegier falt bort. Nederst på siden er kvinnetoget illustrert av et bilde. Videre på side 38 blir flukten til kongefamilien beskrevet.

På side 39 blir vi kjent med dannelsen av grunnloven og at den ligner på den amerikanske:

«og bygde på ideene til filosofen Montesquieu» (Skjønberg, 2006, s. 39). Makten skulle deles i tre; en lovgivende, en utøvende og en dømmende makt. Likevel presiseres det at «for å stemme, måtte en være mann og ha eiendom, formue eller god inntekt» (Skjønberg, 2006, s. 39). Videre beskrives den politiske interessen i landet, at det fantes politiske klubber, dessuten beskrives andre lands frykt for at revolusjonen og dens ideer skulle spre seg. Vi får også høre om Frankrikes krigserklæring mot Østerrike i 1792 og at kongen ble avsatt (Skjønberg, 2006, s. 39).

Så får vi lese om at Frankrike, i tillegg til å være i krig, opplevde en indre nød og opprør innad i landet. For å løse dette svarte «revolusjonslederne med terror» (Skjønberg, 2006, s. 40). I løpet av 1793 og 1794 påpeker boken at mellom 30 000 og 40 000 ble henrettet, kongen og dronningen var blant dem. Videre berettes det om uenighet mellom revolusjonslederne og at det ble sagt at «revolusjonen spiser sine barn» (Skjønberg, 2006, s. 40). Deretter forteller boken om Robespierre og at forholdene i landet ble roligere etter han var henrettet. Nederst på samme side får vi også se et bilde av giljotinen i aksjon. Side 41 viser også til tre ulike bilder av drapet på Marat, og en lengre skildring for hvorfor dette drapet skjedde. På side 42 er det en beskrivelse av kongens barn, før kapittelet avsluttes på side 43 med en utredning om årsak og virkninger av revolusjonen.

Kapittel tre begynner på side 47. Det starter med en liten beskrivelse av Napoleons barndom og oppvekst. Videre påpeker boken at han «ikke likte alle henrettelsene, all uroen og all terroren» (Skjønberg, 2006, s. 48). Så vises det til at han tok makten i 1799 og gjennomførte reformer og lovverk og «her videreførte han noe av ideene fra den franske revolusjonen – for alle skulle være like for loven, uansett om de var rike eller fattige.» (Skjønberg, 2006, s. 48). Det påpekes at det likheten gjaldt bare menn og ikke kvinner. Napoleon innførte skolesystemer og utdanning samtidig som han holdt fast med ideene «når det gjaldt likhet og rettferdighet for alle borgere» (Skjønberg, 2006, s. 49). På side 49 og 50 blir det også beskrevet forholdene mellom landene i Europa og de militære slagene, og at Frankrike var best i krig på land, men at de måtte bøye seg for britene på sjøen (Skjønberg, 2006, s. 49-50).

På side 52 beskrives krigene i Spania som en «blodig geriljakrig» (Skjønberg, 2006, s. 52). Videre skildrer boken krigen i Russland som et eneste stort logistisk mareritt, soldater som

fryser og sulter og senere; at over 400 000 av soldatene til Napoleon ble drept. Videre blir det pekt på et slag i Leipzig hvor 100 000 franske soldater døde. Napoleon ble deretter forvist til øyen Elba, før han returnerte til Frankrike, deltok i det kjente slaget ved Waterloo og til slutt døde i eksil på St. Helena (Skjønsberg, 2006, s. 53). Side 54 handler om ulike historikers syn på Napoleon og fremstillingen av ham. Noen historikere fremstiller Napoleon i et positivt lys, mens andre sammenligner ham med Hitler. Kapittelet avsluttes på side 55 med Wienerkongressen, og en årsak/virknings-spalte nederst på siden (Skjønsberg, 2006, s. 55).

Når det gjelder den norske grunnloven, blir denne introdusert i kapittelet «1814 – det store året». Her er det flere sider med Danmark-Norge sin rolle under Napoleonskrigene og kapittelet avsluttes med noen sider av den norske grunnloven. Her vises det til hvor Norge hadde hentet mye av inspirasjonen sin fra, siden «Grunnloven minner mye om den amerikanske fra 1789 og den franske fra 1791: Makten skal deles mellom kongen (i USA presidenten), en folkevalgt forsamling som i Norge ble kalt for Stortinget, og uavhengige domstoler» (Skjønsberg, 2006, s. 71).

4.5 Relevans 8

Kapittelet jeg har analysert er delt inn i fire deler. Den første er en slags introduksjon som handler om det å si ifra til dem som sitter med makten. Deretter følger ni sider som handler om «gamle tider og nye ideer», om hva som skjedde før den franske og amerikanske revolusjonen og de nye ideene som hadde sitt utspring i opplysningstiden i det attende århundre. Deretter får vi et lite innblikk (på to sider) som handler om den amerikanske revolusjonen, så følger det elleve sider med den franske revolusjonen. Kapittelet avsluttes med et kort sammendrag av menneskerettighetene.

Kapittelet hvor den franske og amerikanske revolusjonen er omtalt er kalt «Kamp for rettigheter». Kapittelet blir etterfulgt av fem begreper: Opplysningstid, folkesuverenitetsprinsippet, maktfordelingsprinsippet, menneskerettigheter og revolusjon (Heidenreich & Moe, 2020, s. 66-67). På side 67 påpekes det at de fleste i Europa er fattige, er «preget av ufrihet, rettferdighet, og store forskjeller mellom folk» (Heidenreich & Moe,

2020, s. 67). På samme side får vi vite at de som tenker annerledes møter mostand fra de som sitter med makten og at selv i «vår tid må folk mange steder kjempe harde og farlige kamper for frihet og like rettigheter» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 67). Videre som en slags introduksjon til temaet, spesielt innenfor makt og maktmisbruk, sier læreboken at det er viktig å «si ifra – til dem og til hverandre» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 68). Dette fremheves ved å henvise til karikaturtegninger, noen moderne og en fransk en fra 1789.

I det første delkapittelet blir Frankrike på 1700-tallet introdusert. Inngressen åpner med en sammenligning, om at de på 1700-tallet ikke kunne bestemme over livene sine slik vi kan i dag. I det jeg vil kalle for margen på siden blir begrepet «rettigheter» definert som «det du har krav på og lov til» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 70). I brødteksten blir standssamfunnet presentert. Her blir begrepet «rettigheter» gitt mye plass og boken får frem at i de ulike stendene blir folk gitt forskjellige rettigheter. I løpet av de neste tre sidene (fra side 70 til 73) blir det lagt stor vekt på Kirkens rolle i Frankrike, og hvordan kirken og synet på Gud la føringer på hvordan staten skulle styres. Samtidig blir opplysningsfilosofien presentert som en slags motvekt til kirkens syn. Boken presenterer deretter tre spørsmål som opplysningsfilosofene stilte: «Kan det være riktig at noen få har så mye makt og de fleste så lite?», «Hvordan kan land styres på en god måte?» og «Hva er egentlig rettferdighet?» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 73).

Disse tre spørsmålene blir til en viss grad besvart når boken tar opp ulike verdier, rettigheter og prinsipper som vi i dag ser på som sentrale i demokratiet vårt. I margen blir folkesuverenitetsprinsippet og ytringsfriheten definert. Ordet medborgere blir nå nevnt i tittelen «Alle er medborgere» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 74). Det å være medborger blir fremstilt som «Et samfunn der alle er like mye verdt, må alle få være med og ta avgjørelser og bestemme. De er medborgere» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 74). Videre sammenlignes dette med det å leve i standssamfunnet hvor individene ikke var medborgere. Det blir så lagt vekt på at «Opplysningsfilosofenes tanker tvang derfor fram nye ideer og måter å organisere samfunnet på» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 74). Folkesuverenitetsprinsippet blir også grundig forklart. På neste side blir konseptet om maktmisbruk fra staten forklart, med eksempler som korrupsjon, nepotisme, sensur og å tilbakeholde informasjon (Heidenreich & Moe, 2020, s. 75). Deretter blir maktfordelingsprinsippet til Montesquieu forklart og henviser nederst på siden på siden hvordan dette prinsippet blir praktisert i Norge i dag, og

hvilke institusjoner dette gjelder (Heidenreich & Moe, 2020, s. 75). Det siste som blir forklart er ytringsfriheten, og det motsatte; sensur. Boken tar for seg hva ytringsfrihet er, og hvordan ytringsfriheten står i dag. Sensuren i Frankrike og i Europa på denne tiden beskrives også (Heidenreich & Moe, 2020, s. 76).

På side 76 og 77 blir temaet om åpen samtale tatt opp. Det blir presentert «salongmøter» for borgerne i byene, men også sensur. Senere på side 77 får boken likevel frem at kvinner og menn var skjevstilt. Filosofene var opptatt av forskjellene mellom kjønnene, men ikke rettighetene til kvinnene (Heidenreich & Moe, 2020, s. 77). På slutten av delkapittelet tar boken opp de hovedproblemene som førte til revolusjonen. Tredjestanden måtte betale mer skatt. Adelen og de geistlige tjente seg rik på skatter og avgifter fra tredjestanden. Tredjestanden ønsket seg flere rettigheter, og spesielt i byene var folk blitt rasende (Heidenreich & Moe, 2020, s. 78).

På side 80 og 81 blir den amerikanske revolusjonen presentert. Boken tar her for seg fem punkt. Det første er at Storbritannia hadde vært med i kostbare kriger og derfor ønsket at de tretten koloniene skulle være med å betale for disse. Dette ville ikke koloniene og «kampen for et fritt og uavhengig USA var i gang» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 81). Det andre punktet er at verdiene som var med på å forme uavhengighetserklæringen ble hentet fra opplysningsfilosofene. Det tredje var at dette førte til revolusjon og en «blodig krig mellom amerikanerne og britene» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 81). Boken presiserer at landet skulle bli styrt «etter helt andre ideer enn enevelde, ufrihet og undertrykking» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 81). Deretter legges det vekt på at disse hendelsene i USA «førte til en omfattende og grunnleggende endring i hvordan samfunnet ble styrt. Det kaller vi revolusjon» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 81). I marginen på side 81 blir også verdier fra uavhengighetserklæringen poengtert, og dette er verdier vi ser på som demokratiske i dag. I marginen blir slavene også nevnt kort og at slavene ikke hadde noen rettigheter selv om uavhengighetserklæringen og senere grunnloven «slo fast at alle mennesker var født like og var like mye verdt» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 81).

Det siste delkapittelet, som også er det lengste, heter «Den franske revolusjonen». På de to første sidene s. 82-83 forklares hva den franske revolusjonen var og hvorfor det ble revolusjon. Boken beskriver den franske revolusjonen som en hendelse som førte til at

«ideene om menneskerettigheter fikk gjennomslag i Europa» og «det brøt ut flere kriger som endret Europa» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 82). Boken får frem fire grunner til revolusjonen; tom statskasse, misnøye blant borgerskapet og adelen, uår og sult og til slutt at de nye tankene som filosofene ga folket fikk fotfeste (Heidenreich & Moe, 2020, s. 82-83). Etter at sensuren ble lettet på, fikk folket lettere tilgang til «opplysningsfilosofenes ideer om frihet og like rettigheter» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 83). Det henvises også til at skapelsen av USA viste at det var mulig å lage «et friere og mer rettferdig samfunn» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 83).

Side 84 starter med at adelen presser kongen til en stenderforsamling, og at de stilte følgende krav: «Hvis de skulle betale skatt, ville de ha mer makt» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 84). Samtidig begynte også borgerne å presse både adelen og kongen, og stilte opp med 600 representanter istedenfor 300. Boken beskriver en lang krangel som ender med at tredjestanden blir «enige om å erklære seg som nasjonalforsamling» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 84). Tanken var at hver mann som var med i nasjonalforsamlingen skulle ha en stemme og «dermed var ideen om folkesuvereniteten tatt i bruk» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 85). På samme side er også et stort bilde av angrepet på Bastillen fremhevet. I marginen på side 85 viser boken også til kampropet til revolusjonen, som ble «Frihet, likhet, brorskap» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 85) og trekker frem at dette brukes som slagord i Frankrike den dag i dag.

Den neste store overskriften er folkets revolusjon. Her trekker boken inn at skuffelsen var stor over utfallet av rådsmøtet i Versailles, og at flere av «medlemmene av nasjonalforsamlingen var selv privilegerte; de hadde utdanning, høye stillinger eller mye penger» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 85). De fleste var derimot fattige og utålmodige og bøndene gikk til angrep over hele landet «på kongen eller godseierne sine eiendommer» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 85). På side 86 får vi vite at angrepene på eiendommene fungerte og «i august vedtok nasjonalforsamlingen å fjerne alle privilegier. Dermed var inndelingen av folk i stender ikke lenger gyldig» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 86). Senere ble også erklæringen om menneskerettighetene vedtatt. Det som var viktig her var at «Den slo fast at alle mennesker har grunnleggende rettigheter» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 86).

På side 87 får vi høre at «revolusjonen vokser i styrke» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 87). Det

var grunnlovsfestet at Frankrike skulle forbli et monarki, men likevel var det flere som i stedet ønsket en fransk republikk. Den skulle bli styrt av en folkevalgt leder og ikke en dronning eller konge (Heidenreich & Moe, 2020, s. 87). Videre fremheves det at det ble krig siden kongen ønsket å få hjelp til å slå ned på opprørerne. Mange revolusjonære ønsket også krig, for å spre revolusjonen til andre land i Europa (Heidenreich & Moe, 2020, s. 87). Videre gir boken innblikk i det notoriske skrekkveldet hvor «alle som ble mistenkt for å være mot revolusjonen eller vennlig innstilt til kongen ble arrestert, dømt til døden og deretter henrettet» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 88). Kongen ble til sist henrettet med bakgrunn i anklager om å ha sviktet landet sitt. Det var ikke før 1794 at grusomhetene i skrekkveldet ble stoppet. Flere krefter slåss om makten, men det var ikke før i 1799 at forholdene ble roligere, da Napoleon kom til makten. «Revolusjonen i Frankrike var over, men kampen for folkesuverenitet og maktfordeling var likevel ikke vunnet» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 88). Samme side viser også to dramatiske bilder, et hvor Jean-Paul Marat var myrdet, og et hvor Robespierre blir satt under giljotinen. (Heidenreich & Moe, 2020, s. 88).

På neste side er deloverskriften «Hva ble resultatet av revolusjonen?» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 89). Her kommer det frem at folk flest fikk flere rettigheter og friheter, men at landet fortsatt var noe ustabilt. Boken henviser også til at «ideene fra revolusjonen spredte seg over hele Europa. Ikke minst gjaldt dette ideene om menneskerettighetene.» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 89). Lover som blir innført blir også fremhevet som «likhet for loven, religionsfrihet og privat eiendomsrett» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 89). På samme side beskrives det at franskmennene på den tiden måtte diskutere spørsmålene om hvordan staten skulle styres, og hvordan rettigheter, plikter og goder skulle fordeles, på samme måte som franskmennene må gjøre i dag (Heidenreich & Moe, 2020, s. 89). Boken viser også et bilde fra 2018 nederst på samme side, der nåtidens demonstrasjoner i Paris blir sammenlignet med protestene og opprørene i 1789.

På side 90 legger boken opp til å være kritisk til kunnskapen vi tar inn over oss. Videre vises det til en tabell som inneholder ulike sannheter før og etter revolusjonen. Det mest relevante som kommer ut av denne tabellen er hvordan statsstyringen og rettighetene endret seg. Boken er tydelig på at alle menn sine rettigheter ble endret til at alle skulle være likeverdige, likevel setter tabellen spørsmålsteget ved om kvinner, slaver og dømte hadde rettigheter (Heidenreich & Moe, 2020, s. 90). Side 91 oppsummer kapittelets tanke om at

nye tenkemåter blir til når samfunnet blir så drastisk forandret. Her legges det vekt på gudstroen, et tema som er gjennomgående fra start til slutt i kapittelet. Gudstroen ble nå utfordret siden menneskene tross alt bare ønsket seg et bedre samfunn (Heidenreich & Moe, 2020, s. 91). Til slutt påpeker boken at det er viktig å vite hva som har skjedd og at historiske påvirker fremtiden. Det påpekes også at revolusjonen i USA var av stor betydning for den påfølgende revolusjonen i Frankrike. Det legges også vekt på en viss historieforståelse når boken sier «Ved å kjenne til fortiden kan vi forstå vårt eget samfunn bedre. Da kan vi unngå å gjenta feil og forsøke å legge til rette for å ta gode valg for fremtiden» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 91).

Side 92, som er siste side som direkte handler om den franske revolusjonen, oppsummerer Napoleons maktovertagelse og fall. Kapittelet «Kamp for rettigheter» har likevel en siste side før neste kapittel, og denne siden handler om menneskerettighetene. Her gir boken et lite sammendrag av menneskerettighetene, arbeid for menneskerettighetene, og hva som anses som brudd på menneskerettighetene (Heidenreich & Moe, 2020, s. 94).

I kapittelet «Vi bygger demokrati sammen», får vi innsikt i det norske demokratiet. Det som er relevant å peke på her, er hvordan den amerikanske og franske revolusjonen var med på å påvirke Norge til å bli et selvstendig land. Boken viser til at «De som utformet Grunnloven i 1814, var sterkt inspirert av den franske revolusjonen og den amerikanske grunnloven.» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 117). På side 118 og 119 skildrer boken den dansk-norske rollen i Napoleonskrigene. Det mest interessante ved sidene er overskriften på side 118 «Storkrigen som gjorde Norge til et selvstendig land» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 118).

4.6 Arena 8: samfunnsfag

Kapittelet hvor den franske og den amerikanske revolusjonen blir omtalt heter «Demokratiske ideer – fra antikken til 1814» (Hellerud, 2020, p. 90). Kapittelet handler om demokratiske ideer. Først introduseres ideene fra Athen, deretter ideene fra middelalderen og ideene fra opplysningstiden. Disse tre periodene får to sider hver. Deretter får vi over tre sider innblikk i den amerikanske revolusjonen, så følger den franske med fire sider.

Avslutningen er seks sider med kong Christian Fredrik og den norske grunnloven. Kapittelet

er totalt 20 sider langt. Det som er mest relevant for problemstillingen vil nok bare være de ni sidene med ideer fra opplysningstiden, den amerikanske og den franske revolusjonen. Likevel ser jeg kapittelet som en helhet og tar også med deler som ikke omhandler den amerikanske og franske revolusjonen, deler som likevel er relevant for teamet mitt; demokrati og vold. En annen grunn til at hele kapittelet er relevant, er at det også kan trekkes paralleller mot andre eksempler.

På side 90 starter kapittelet med å gi eksempler på hva elevene skal kunne etter å ha jobbet med kapittelet og nederst vises et bilde av Christian Magnus Falsen som leser opp grunnloven (Hellerud, 2020, s. 90). På side 91 vises det til mennene som var samlet på Eidsvoll i 1814, det blir introdusert ideer innen statsyring og avslutningen er to spørsmål: «Hva gikk disse nye ideene ut på?», «Og hvor kom de fra?» (Hellerud, 2020, s. 91) Øverst på siden er det også et tankekart som viser fem sentrale temaer/verdier innen demokrati: «Maktfordeling, folkesuverenitet, ytringsfrihet, nasjonalforsamling og grunnlov» (Hellerud, 2020, s. 91).

Det første delkapittelet er «Ideer fra antikken – det første demokratiet» (Hellerud, 2020, p. 92). Her introduseres bystaten Athen, den første staten med demokrati. Videre vises det til at borgerne bestemte gjennom valg og folkeforsamling, og at en del av dagens styringsprinsipper også var til stede da. Det poengteres også at «saker skal diskuteres fritt før de blir avgjort, alle skal kunne si sin mening, og flertallet bestemmer» (Hellerud, 2020, s. 93). Boken legger også vekt på at demokratiet da ikke var for alle, i hvert fall ikke når det kom til rettigheter. Kun frie menn kunne være med å ta avgjørelser, ikke kvinner eller slaver. (Hellerud, 2020, s. 92-93).

På neste side viser boken frem ideer dukket opp i middelalderen. Her blir Magna Carta trukket frem som en viktig del, siden denne legger opp til en begrensning av kongens makt i England, makten som skulle deles med baronene. Det påpekes også at «dokumentet regnes som et viktig skritt på veien mot å etablere tanken om menneskerettighetene» (Hellerud, 2020, s. 94-95). Senere på side 95 introduserer boken også ideen om et konstitusjonelt monarki og viser til at kongen i England fikk begrenset makt, mens det motsatte skjedde i andre land i Europa. Det påpekes også at ideene fra England kom til å spre seg, og at de blant annet var en inspirasjon for grunnloven i Norge i 1814 (Hellerud, 2020, s. 95). Til slutt

forklarer også boken hva en grunnlov er.

Side 96 handler om «Ideer fra opplysningstiden – folkets rettigheter» (Hellerud, 2020, s. 96). Her henviser boken til at de fleste landene i Europa utviklet seg til «eneveldige kongedømmer i løpet av 1500- og 1600-tallet.» (Hellerud, 2020, s. 96). Videre vises det til opplysningsfilosofene og deres nye ideer. På neste side fremheves de viktigste ideene: Folkesuverenitet, ytringsfrihet og maktfordelingsprinsippet. Øverst på samme side blir fire prominente filosofer fra denne tiden fremhevet i en spalte: Locke, Rousseau, Montesquieu og Voltaire (Hellerud, 2020, s. 97). Under hvert av disse bildene står hva disse filosofene mente og stod for.

«Fra ideer til handling – revolusjon i Amerika» (Hellerud, 2020, s. 98), er det neste delkapittelet i boken. På denne siden påpekes det også at nye ideer og tanker førte til mer enn bare prat i Amerika. Her blir det også vist et glassmaleri av Magna Carta, som boken sier «var en viktig inspirasjon for dem skrev den amerikanske grunnloven» (Hellerud, 2020, s. 98). Boken påpeker så at amerikanerne følte seg dårlig behandlet og hardere skattlagt. Tilstanden i koloniene førte så til protester, opprør og en kongress som opprettet en hær for de tretten koloniene (Hellerud, 2020, s. 99). Videre fremheves det at koloniene ønsket en revolusjon, vedtok en uavhengighetserklæring og at de vant krigen i 1783. Boken henviser så til at «Amerikanerne var de første som brukte ideene fra opplysningsfilosofene til å skape et helt nytt styresett» (Hellerud, 2020, s. 99). De delte makten i tre; en utøvende, en lovgivende og en dømmende makt. Et annet viktig poeng boken får frem er at «det inspirerte folk i mange andre land til å kjempe for å få til noe lignende» (Hellerud, 2020, s. 99). På samme side blir også tre viktige ord definert; parlament, revolusjon og utøvende makt. På side 100 er det en liten rubrikk med «Visste du at?», som påpeker et visst hykleri fordi de som skrev grunnloven fremhevet at alle var født frie, men selv var de slaveeiere (Hellerud, 2020, s. 100)

På side 101 begynner delkapittelet om den franske revolusjonen. Her vises det til at «Frankrike var det første landet som ble inspirert av Amerikanerne» (Hellerud, 2020, s. 101). Det fremheves også at de fleste i Frankrike var fattige og måtte betale skatt, mens adelen og kirkens folk «levde i luksus og slapp å betale skatt» (Hellerud, 2020, s. 101). På samme siden blir et stort bilde av Bastillen som blir stormet vist og det blir sagt at «dette regnes som starten på den franske revolusjonen» (Hellerud, 2020, s. 101). Det samme bildet blir vist i

Relevans 8. På side 102 legges det vekt på at Frankrike ikke hadde mer penger igjen og at kongen tilkalte stenderforsamlingen for å prøve å få alle stendene til å betale mer skatt. Forsamlingen utviklet seg annerledes enn forventet og mange av de som var der «var inspirert av den amerikanske revolusjonen og tankene om folkesuverenitet og maktfordeling» (Hellerud, 2020, s. 102-103). Det utviklet seg til et blodig opprør etter hvert, og nasjonalforsamlingen ble dannet. «Makten skulle fordeles og alle innbyggere i Frankrike skulle ha like rettigheter» (Hellerud, 2020, s. 103). Revolusjonen førte med seg vold og kaos, og et demokratisk styre ble faktisk ikke etablert. Videre påpeker boken at dette er fordi andre land ikke ønsket at «revolusjonen og de demokratiske ideene skulle spre seg, slik at de selv skulle miste makten» (Hellerud, 2020, s. 104). Det var også stridigheter innad blant de revolusjonære om hvordan Frankrike skulle styres. Når det gjelder Napoleon, så ble han ikke bare general, men også eneveldig keiser. Kapittelet fremhever imidlertid at den franske revolusjonen «førte likevel til at ideene om demokrati ble enda mer kjent og utbredt i Europa» (Hellerud, 2020, s. 104). Kapittelet om Frankrike avsluttes med at Napoleon introduserte lover som «i prinsippet lik for alle. Tanken om at alle mennesker skulle ha de samme rettighetene, sto fast.» (Hellerud, 2020, s. 104).

I det neste kapittelet, på samme side, viser boken til at den franske revolusjonen ville få følger for Norge siden Danmark (som Norge var i union med) var på Napoleons side, og siden Danmark var på den tapende side i Napoleonskrigene, måtte Danmark avstå Norge til Sverige, i Kieltraktaten. Kronprins Christian Frederik kalte inn til stormannsmøte på Eidsvoll for å «oppfordre nordmennene til å gjøre opprør mot fredsavtalen fra Kiel og erklære at Norge var et uavhengig land» (Hellerud, 2020, s. 106). Videre i kapittelet påpekes det at Christian Frederiks baktanke var at han ønsket å bli Norges konge, men siden nordmennene hadde «lest opplysningsfilosofenes ideer og visste hva som hadde skjedd i Amerika og i Frankrike» (Hellerud, 2020, s. 106), ga de ham noen meldinger som: «Du kan ikke bestemme selv at du skal bli konge.», «Det norske folk må bestemme.» og «Vi må ha en grunnlov som begrenser kongens makt.» (Hellerud, 2020, s. 106).

Siste delkapittel er omhandler dannelsen av grunnloven på Eidsvoll i 1814. På side 107 får vi lese om riksforsamlingen og at det var 112 representanter som ble valgt til denne. Det vises til at grunnloven måtte lages i all hast siden Norge nå prøvde å bli selvstendig. Boken påpeker at det var vanskelig å lage en hel grunnlov på kort tid, men det som gjorde det mulig

«var at nordmennene kunne se på hva andre hadde gjort før dem» (Hellerud, 2020, s. 108). Her henvises det til den franske og amerikanske grunnloven, og at disse hadde tatt utgangspunkt «i de demokratiske ideene fra opplysningstiden» (Hellerud, 2020, s. 108). Videre sier boken at Christian Frederik ble konge, men at svenskene kom med hæren sin og vant. Norge måtte da i union igjen, nå med Sverige, men fikk likevel beholde grunnloven (Hellerud, 2020, s. 108). På siste side går det frem at selv om grunnloven ble utformet, var ikke prosessen helt demokratisk. Eidsvollsmennene bestod kun av et utvalg menn fra enkelte deler av Norge, ingen kvinner fikk være representert og «borgere» med stemmerett omfattet kun menn, menn som «enten eide jord på landet, eiendom i byen eller hadde et embete» (Hellerud, 2020, s. 109).

5. Diskusjon

I denne delen av oppgaven vil jeg sette søkelys på lærebøkernes fremstilling av demokrati og vold, og deretter se på forholdet mellom dem. Jeg har valgt å ha diskusjonsdelen for seg selv, og ikke sammen med analysen. Grunnen til det er at bøkene har mye likt innhold, og for unngå å repetere for mye vil jeg først ta for meg hva som er likt mellom bøkene. Deretter vil jeg skille viktige ulikheter og forskjellige fremstillinger, etter hvert. Det som er interessant og spennende er at de nye bøkene er nokså forskjellig fra de eldre, bøkene tar utgangspunkt i helt forskjellige læreverk. De mest spennende innfallsvinklene kommer naturligvis fra de nye bøkene siden disse er ganske forskjellig fra de eldre.

5.1 Historisk lik fremstilling

For nesten 250 år siden startet den amerikanske revolusjonen, og den franske startet 14 år etter. Ut ifra det jeg har funnet og sett i analysen når det gjelder de generelle historiske trekkene, er at det er en viss konsensus blant forfatterne av lærebøkene om hva som faktisk skjedde under revolusjonene. Dessuten at oppfatningen av de historiske hendelsene har vært uendret de siste 24 årene (fra 1996-2020, fra første til siste bok). Innholdet i bøkene varierer delvis med tanke på små nyanser, men det som blir fremstilt er ikke i konflikt med hverandre. De historiske linjene bøkene får frem er like innholdsmessig. Forskjellene vises i form av hvor mye tyngde som blir lagt i stoffet og hvor omfattende det er. *Innblikk – Historie*

8, Nye makt og menneske og Underveis – Historie 8, er bøkene som er mest like når det kommer til faglig tyngde og hvor stor vekt det blir lagt på historien i seg selv. Dette har selvsagt noe å gjøre med at kompetansemålene fra R97 som førstnevnte bok stammer fra, og LK06 som de to siste bøkene stammer fra, er nokså like.

Grep om Historie 8 inneholder rent faglig mindre om de to revolusjonene enn de to overnevnte bøkene. Boken har ett kapittel om emnet, og dette strekker seg kun over 12 sider, litt under halvparten av det den andre boken fra R97 *Innblikk* har. Likevel vil jeg påstå at *Grep om historie 8* er mer konkret og får med seg de viktigste historiske trekkene og ideene som kom frem på denne tiden. De to nye bøkene *Arena 8: samfunnsfag* og *Relevans 8* får også frem det historiske med revolusjonene. Den førstnevnte boken vektlegger i større grad de demokratiske ideene fra antikken og til opplysningstiden og fokuserer i stor grad på dette, men nevner også kort den amerikanske og franske revolusjonen, over syv sider. *Relevans 8* er den boken som kan minne mest om de tidligere bøkene, siden den i større grad setter søkelys den franske revolusjonen (med på elleve sider) og den amerikanske (med to sider).

Selve språket i bøkene er også forskjellig. I de to eldre bøkene fra R97 er ordet «negerslave» brukt (Hansejordet, 1997, s. 41) og (Lund, 1996, s. 9). Dette er en tydelig indikasjon på at holdningene og verdiene vi har til ulike begreper har forandret seg i takt med samfunnet. Ord som var greit å si før når en henviste til en gruppe mennesker, er ikke lenger godtatt. I de nyere bøkene brukes ordet «slave» og ikke «negerslave». Ordet «neger» i dag blir sett på som et svært negativt ladet og rasistisk ord, og ordet kan vekke negative følelser hos mange lesere. Likevel kan valg av ord være interessant når det kommer til historieforståelsen til elevene. For om bøkene ikke spesifiserer at slavene i Amerika på den tiden var mørkhudete, er det ikke nødvendigvis at elevene vet eller vil få dette med seg. Dette kan igjen bli problematisk, ettersom elevene skal lære seg om både urettferdighetene og undertrykkelsene ulike grupper mennesker i historien har opplevd, noe som er en del av kompetansemålene i LK06 i SAF1-01 (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 7), SAF1-03 (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 9) og i LK20 (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 10-11). Om elevene sitter da igjen med en tanke om at «alle», også «hvite», kunne ha vært slaver på den tiden, vil de få et ahistorisk og skjevt bilde av historien. I dagens Norge vokser man opp med mennesker med ulik hudfarge og ulike kulturer, i en langt høyere grad enn for bare en

generasjon siden. For alt dagens barn og ungdom vet kan det alltid ha vært slik, og en tanke om at «alle» kunne ha vært slaver, selv for hundrevis av år siden, kan dermed fremstå som naturlig – selv om det faktisk ikke var slik.

5.2 Fremstilling av demokratiet

I denne delen av diskusjonen tar jeg for meg hvordan demokratiet blir fremstilt under den franske og amerikanske revolusjonen. Det vil si, jeg har for meg begrepene som bøkene bruker og forklaringene deres på maktfordelingsprinsippet og folkesuverenitetsprinsippet, prinsipper som revolusjonene har hentet inspirasjon fra. Jeg vil gjøre rede for hvilken av de fire demokratitradisjonene som blir presentert i bøkene, og hvilken av demokratitradisjonene de ulike bøkene legger vekt på og hvordan dette kommer til syne. Ordet demokrati bruker jeg også som et slags paraplybegrep som omfatter en del ord og uttrykk som jeg nevnte i metodedelen.

Den første hendelsen jeg diskuterer er fremstillingen av hvordan De forente stater (USA) ble dannet, og hva dette innebar demokratisk sett. Som tidligere nevnt har bøkene samme fremstilling om hva som skjedde og hva revolusjonen innebar. Alle seks bøkene har med uavhengighetserklæringen, hvordan makten skulle fordeles, og en tanke om hvem som faktisk skulle få rettigheter. Bøkene bærer tydelig preg av et konkurransedemokratisk syn i fremstillingen av «demokratiet» eller republikken USA. Alle bøkene legger opp til en teoretisk forklaring om at USA skulle bli en republikk, maktfordelingsprinsippet skulle følges og folket skulle få velge den de ønsket skulle lede landet. I prinsippet er det slik vi i Norge praktiserer demokratiet, gjennom en slik demokratiforståelse. Eneste forskjellen er at konkurransedemokratiet handler om å stemme på partier som skal representere individene (Martinussen, 2003, s. 225), mens i USA rett etter revolusjonen så fantes det ikke partier, det var individer en stemte på. Måten jeg bruker denne typen for demokratiforståelse på, er en videre forståelse av begrepet. Det kan virke presentistisk (Lynn, 2002) å sammenligne datidens demokratiske styresett med nåtidens forståelse av demokratiet, ettersom de i fortiden la noe annet i den demokratiske forståelsen tidligere. Likevel vil jeg argumentere for at prinsippet i den konkurransedemokratiske forståelsen da og nå er mer eller mindre lik, altså at man velger noen som representerer seg og sine interesser.

Den nye republikken USA er tett knyttet opp til uavhengighetserklæringen. Her gir bøkene uttrykk for mye av det samme når det gjelder prinsipper og innholdet i erklæringen. Fremstillingen har et svært demokratisk utgangspunkt, fordi mange av de verdiene vi kjenner til i dag, fra blant annet menneskerettighetserklæringen, finner vi også i bøkene - i form av setninger eller utdrag fra uavhengighetserklæringen. Det er likevel forskjell på vinklingen til noen av bøkene. *Grep om historie 8* for eksempel mener at frasen «alle menn er skapt like», kan ha flere betydninger, og er den eneste boken som reflekterer rundt dette (Hansejordet, 1997, s. 41). Dette er viktig poeng, siden dagens menneskerettigheter, som står sterkt i både FN og vår egen grunnlov, er bygget på prinsippet om at «alle menn er skapt like». I dagens betydning ligger at alle «mennesker er skapt like», ikke bare «menn». Fremstillingen boken har her er ganske interessant. Sammenlignet med de andre bøkene som nevner uavhengighetserklæringen og tar med at «alle mennesker er skapt like» (Utenom *Arena 8: samfunnsfag*, som nevner uavhengighetserklæringen, men forteller ikke like mye om denne som de andre bøkene.), så påpeker *Grep om historie 8* at den originale formuleringen bare gjaldt hvite menn (Hansejordet, 1997, s. 41). Det engelske ordet «men» kan bety både menn og mennesker, men på denne tiden var det bare menn det gjaldt. Når de andre bøkene oversetter uavhengighetserklæringen og gjør «all men are created equal» til «alle mennesker er skapt like», kan det virke feil i forhold til datidens betydning av setningen. Det er en oversettelse av verdiene vi har i dag og ikke hvilke verdier som originalt var ment. Alle bøkene påpeker en påvirkning skaperne av uavhengighetserklæringen og grunnloven fikk i form av ideene som kom frem på 1700-tallet. Mennene som var med å lage disse verkene kan dermed fremstå som opplyste og demokratiske i den forstand at de la til grunn flere demokratiske tanker og prinsipper som var revolusjonerende for sin tid. *Arena 8: samfunnsfag* viser likevel til en kilde som de andre bøkene ikke viser til, nemlig Magna Carta. Dette gjøres ved å henvise til et glassmaleri i Boston, som boken peker på var en inspirasjonskilde for grunnloven (Hellerud, 2020, s. 98). Dette gir et annerledes perspektiv på grunnloven, og viser til at den amerikanske grunnloven er inspirert av impulser fra England. Og dette igjen fremstiller unektelig britene i et bedre lys. Bøkens vinkling er gjennomgående at Storbritannia fremstilles som urimelig og hard, og noe amerikanerne ønsket å løsrive seg fra. Likevel ser vi altså at det i *Arena 8: samfunnsfag* gis et noe mer nyansert bilde av saken, idet det vises til at Magna Carta kan ha inspirert amerikanerne da deres grunnlov ble dannet.

Bøkernes fremstilling av folk sine rettigheter i USA er også interessant å se på. Rettigheter, spesielt når det kommer til stemmeretten, er et svært sentralt poeng. Alle bøkene utenom *Arena 8: samfunnsfag* legger vekt på rettighetene til menneskene som levde i USA etter revolusjonen. Med rettigheter mener jeg spesielt bøkernes fremstilling av stemmeretten. Bøkene er relativt samstemt om fremstillingen av stemmeretten til innbyggerne, men tonen er forskjellig. *Innblikk – historie 8*, *Grep om historie 8* og *Relevans 8* legger vekt på de som ikke fikk stemme, og fremstiller dette i et negativt lys. *Underveis – historie 8* legger både vekt på de som fikk stemme; en del hvite menn, men at det samtidig var andre som ikke fikk stemme; indianere, slaver og kvinner (Skjønberg, 2006, s. 18). *Underveis – historie 8* får har dermed en mer nøytral fremstilling, boken får frem det «gode» og det «dårlige» ved de nye rettighetene. *Nye makt og menneske 8* derimot gir et indirekte portrett av hvem som fikk rettigheter, kun ved å si hvem som ikke underskrev erklæringen (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 20). Dette er en interessant måte å få frem forskjellene på samfunnet og deltakelsen på denne tiden på. Indianere, slaver og kvinner fikk ikke delta, men boken sier ikke noe om mennene. Elevene må da tenke seg til hvem som faktisk fikk lov til å stemme. Dette er en slags deltakerdemokratisk (Martinussen, 2003, s. 225) måte å forstå demokrati på også, i den forstand at vi får innblikk i hvem som fikk delta i samfunnet og medvirke, samtidig som vi får vite hvem som ikke fikk. *Arena 8: samfunnsfag* skiller seg fra de andre bøkene, siden det eneste den gjør er å fremstille slaveeierne som hyklerske, siden mange av dem var med på å undertegne en grunnlov som stod for det motsatte av det de selve praktiserte (Hellerud, 2020, s. 100).

Det neste temaet som går igjen i bøkene er fremstillingen av opplysningsfilosofenes tanker og ideer, som altså satte en stor del av den teoretiske standarden for grunnlovene (og uavhengighetserklæringen). Prinsippene som bøkene viser til og ser på som de viktigste er oftest folkesuverenitetsprinsippet og maktfordelingsprinsippet. Disse to prinsippene blir ofte vist til i sammenheng med den amerikanske uavhengighetserklæringen, den amerikanske grunnloven og menneskerettighetserklæringen. I bøkene blir viktigheten av disse prinsippene fremstilt i ulik grad. *Grep om historie 8* nevner for eksempel ikke disse prinsippene ved navn, men henviser til ideene til Locke og Montesquieu (Hansejordet, 1997, s. 36-37). Sånn sett er *Underveis – historie 8* ganske lik *Grep om historie 8*. Likevel forteller ikke *Underveis – historie 8* noe om folkesuverenitetsprinsippet, men derimot litt om

fordeling av makt i henhold til Montesquieus ideer (Skjønberg, 2006, s. 32-33). *Innblikk – Historie 8* om maktfordeling (Lund, 1997, s. 12), men folkesuverenitetsprinsippet blir bare nevnt indirekte. Totalt sett er fremstillingen ganske lik i disse bøkene. Jeg opererer med en mer vid tolkning av en konkurransedemokratisk forståelse. Hoved-essensen i den konkurransedemokratiske forståelsen er at folket velger noen som skal styre for dem og ta beslutninger på vegne av dem (Martinussen, 2003, s. 225). Det er på disse prinsippene vi i Norge har bygget demokratiet vårt, noe jeg kommer inn på senere. *Arena 8: samfunnsfag* og *Relevans 8* skiller seg ut blant de tidligere bøkene. Dette har noe å gjøre med hvor forskjellig læreplanverket til *Arena 8: samfunnsfag* og *Relevans 8* er i forhold til de tidligere læreplanverkene (R97 og LK06), når det gjelder vektlegging på demokratiet. For å illustrere dette viser jeg til at prinsippene blir nevnt tre ganger hver i *Arena 8: samfunnsfag*, mens i *Relevans 8* blir folkesuverenitetsprinsippet nevnt fem ganger, og maktfordelingsprinsippet tre ganger. Bare dette viser til de store forskjellene og tyngden som blir lagt på demokratiske ideer og tanker i de nye bøkene sammenlignet med de gamle, hvor de som regel blir nevnt en eller to ganger. Ut ifra en slik vektlegging fremstilles da demokratiet som mer viktig enn før.

Relevans 8 skiller seg også ut på en annen måte. *Relevans 8* forklarer begrepet medborger (Heidenreich & Moe, 2020, s. 74), som er et sentralt begrep innenfor det nye læreplanverket (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 2), og begrepet handler om å delta i samfunnet. Boken forklarer det å være medborger som å være med å bestemme i samfunnet og ta avgjørelser, noe som er i samsvar med den overordnede delen til læreverket LK20, som handler om å «skape og delta i demokratiske prosesser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 4). Dette fremstilles da med en deltakerdemokratisk forståelse av demokratiet, altså at folk er med å bestemme og ta avgjørelser (Martinussen, 2003, s. 225). Boken setter likevel det å være medborger (som det vi er i dag) opp mot til hva individene var før, i stendersamfunnet. Fremstillingen av medborgerskap blir dermed positiv, siden vi i dag har mulighet til å påvirke demokratiet, men det kunne man ikke før. På en annen side blir fremstillingen av hvordan det var før (i stendersamfunnet i Frankrike) negativ, siden folk flest på den tiden ikke fikk være med å påvirke (Heidenreich & Moe, 2020, s. 74).

Til forskjell fra de andre bøkene legger *Arena 8: samfunnsfag* større vekt på andre perioder før opplysningstiden: Antikken og middelalderen. Demokratiet i antikken blir fremstilt litt slik

som det amerikanske demokratiet. Bare en håndfull mennesker fikk delta, så lenge de var frie menn og ikke kvinner eller slaver (Hellerud, 2020, s. 93). Her blir demokratiet først omtalt positivt, borgerne fikk være med å bestemme, men så negativt: Ikke alle fikk delta eller ha rettigheter. Dette er en trend som preger alle bøkene, om det så er demokratiet i Athen fra antikken, den amerikanske republikken, eller den franske. Likevel er mulig å se en viss deltakerdemokratisk forståelse av demokratiet (Martinussen, 2003, s. 225). De som var frie menn kunne være med å delta i demokratiet og påvirke. Slik boken fremstiller det, kan det også bli sett på som et delvis deliberativt demokrati, siden forholdsvis få individer diskuterer sakene seg imellom og tar en avgjørelse ut ifra diskusjonen. Dette passer beskrivelsen til en deliberativ forståelse siden det i all hovedsak handler om samtale mellom to eller flere individer som i en diskusjon diskuterer seg frem til en avgjørelse (Iversen, 2014, s. 138). Magna Carta blir nevnt to ganger i boken, først som en inspirasjon til den amerikanske revolusjonen, og neste gang som en sentral ide i middelalderen. Det som er interessant er at selve ideen om å begrense kongens makt var revolusjonerende for sin tid, og det skjedde over 500 år før den amerikanske revolusjonen. Slik *Arena 8: samfunnsfag* fremstiller det, skilte England seg ut. På Magna Cartas tid gav de fleste andre land kongene mer makt, mens reduserte England sin konges makt (Hellerud, 2020, s. 95). Dette er den eneste av bøkene som nevner Magna Carta. Noen av grunnene til dette er blant annet at kompetansemålene fra R97 og LK06 ikke nevner dokumentet. En annen grunn er at dokumentet ble skapt i middelalderen som er en periode som ikke blir lagt vekt på. De nye kompetansemålene sier heller ikke noe spesifikt om Magna Carta, de legger heller opp til at lærerne og forfatterne av bøkene fokuserer på det de synes er viktig, innenfor de «vage» rammene til det nye læreverket og kompetansemålet. Å lære om Magna Carta faller for eksempel under kompetansemålet: Reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for forandringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 10). *Arena 8: samfunnsfag* fremstiller Magna Carta positivt, siden det «regnes som et viktig skritt på veien mot å etablere tanken om menneskerettighetene» (Hellerud, 2020, s. 95). Det som gjør denne fremstillingen positiv er den viser til at Magna Carta banet vei for noe av det viktigste vi har i dag; menneskerettighetene. Det er vanskelig å si om fremstillingen av dokumentet kan bli forstått i henhold til demokrati- tradisjonene. Likevel nevnes fenomenet konstitusjonelt monarki, som vi i dag forbinder med Norge og demokratiet vårt (Thorsen, 2022), samtidig

som at Magna Carta var en inspirasjon for vårt styresett. Dette er en positiv fremstilling, siden grunnloven er viktig for oss.

Nye makt og menneske 8 skiller seg ut blant de andre bøkene, på den måten at den følger den andre reviderte versjonen av LK06(SAF1-03) som kom ut i 2013. Selv om både *Underveis – historie 8* og *Nye makt og menneske 8* i prinsippet følger kunnskapsløftet fra 2006 er den reviderte utgaven mer «demokratisk» og *Nye makt og menneske 8* legger derfor mer og større vekt på blant annet maktfordelingsprinsippet og folkesuverenitetsprinsippet enn *Underveis – historie 8* og de og to andre eldre bøkene. Dette beviser bare at vekten som blir lagt på demokratiet blir gradvis større og kulminerer blant annet i LK20. LK20 har, når det gjelder det samfunnsfaglige, blitt demokratisert i forbindelse med kjerneelementet demokratiforståelse og deltakelse og det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 2-4). *Nye makt og menneske 8* er også forskjellig fra de andre bøkene siden den inneholder desidert størst pensum, med tanke på at den har flest antall sider.

Den tredje diskusjonen jeg vil ta for meg handler om den franske revolusjonen. Måten den franske revolusjonen blir presentert i de ulike bøkene er relativt forskjellig og dette er forankret i kompetansemålene. *Nye makt og menneske 8*, *Underveis – historie 8* og *Innblikk – historie 8* har stor historisk tyngde. Disse tre bøkene legger mer vekt på selve den historiske delen av den franske revolusjonen. Kronologisk sett er bøkene også veldig like, og jeg ser derfor samlet på disse tre, i starten. Bøkene legger vekt på stendersamfunnet og fremstiller samfunnet som urettferdig ved å beskrive de ulike stendene menneskene var delt inn i, og rettighetene som fulgte med. Selv om beskrivelsene er like, finnes det likevel noen nyanser. Ett eksempel er bøkens fremstilling av nasjonalforsamlingen og formålet med den. *Innblikk – historie 8* er den eneste boken som fremhever at formålet med å lage en nasjonalforsamling og gi folket flere rettigheter ikke er på grunn av et stort ønske om demokrati (Lund, 1997, s. 17). Men, heller borgernes ønske om å styre landet med adelen og for at borgerne skulle få flere rettigheter. Det handler til slutt kun om makt og ikke nødvendigvis det demokratiske. Boken fremstiller tredjestanden som mer opptatt av sine egne interesser enn resten av folkets interesser. Dette er interessant, siden både *Innblikk – historie 8* og *Nye makt og menneske 8* fremstiller tredjestanden som folkets vilje ved å henvise til utsagnet: «Si til kongen at vi er her etter folkets vilje, og at vi bare viker for

bajonettene!» (Lund, 1997, s. 17). Her fremstilles tredjestanden som forkjempere for folket, mens de egentlig bare er ute etter å ivareta sine egne interesser, noe som vises i *Innblikk – historie 8* videre på side 17: «Tredjestanden hadde ikke noen planer om å lage et demokratisk styresett, men ville delta i styret av landet sammen med adelen» (Lund, 1997, s. 17). Jeg vil også argumentere for en viss deltakerdemokratisk fremstilling av både stenderforsamlingen og den påfølgende nasjonalforsamlingen her på grunn av medvirkningen og deltakelsen (Martinussen, 2003, s. 225). Bøkene viser til at alle har en stemme, og at de bruker denne i forsamlingene til å medvirke til hva som skal skje. Som sitat over, kreves det bare medvirkning og deltakelse fra noen før handling skjer, som at nasjonalforsamlingen blir dannet. Siden det ikke fantes partier på denne tiden, var det opp til hvert individ å tale sin sak. Grupperinger som bestod av likesinnede folk ble riktignok dannet, men ikke offisielle partier. *Underveis – historie 8* og *Relevans 8* nevner spesielt disse møtene. *Relevans 8* ligger likevel opp til et slags deliberativt demokratisk syn (Martinussen, 2003, s. 225) på fremstillingene av disse salongmøtene, siden det påpekes her at åpen samtale var viktig i disse møtene (Heidenreich & Moe, 2020, s. 77). Her opererer jeg igjen med en litt vid definisjon av begrepet, og ser på det mer som diskusjoner blant folket og «åpen» samtale.

Videre i *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* blir menneskerettighetserklæringen fremstilt som et positivt fenomen i bøkene. Her ser vi en konkurransedemokratisk fremstilling, siden maktfordelingsprinsippet blir presentert. Som jeg har nevnt tidligere vil jeg hevde at enhver fremstilling av et «styre» i et land, kan bli sett på som konkurransedemokratisk (Martinussen, 2003, s. 225), bortsett fra at man på denne tiden stemte på personer, ikke på partier. Tanken var også at kongen skulle fortsette å være den utøvende makten, altså ikke en regjering. Likevel fremstilles ikke bare alt som positivt. Bøkene fremhever også at kvinner ikke fikk rettigheter, rettighetene gjaldt bare menn. Frankrike fremstilles videre som relativt kaotisk før Napoleon kom til makten. *Innblikk – historie 8* fremstiller det som negativt at alt den franske revolusjonen hadde jobbet for ble borte, da folkestyret forsvant (Lund, 1997, s. 29). *Underveis – historie 8* og *Nye makt og menneske 8* setter Napoleon i litt bedre lys, ettersom mange av rettighetene og lovene ble videreført i hans tid og samfunnet ble et litt mer rettferdig et.

Grep om historie 8 er en mye mindre bok enn de andre, men på mange måter litt mer

filosofisk i måten den ser på hendelsene. Som *Nye makt og menneske 8*, *Underveis – historie 8* og *Innblikk – historie 8* redegjør den mye for stendersamfunnet og urettferdighetene, men den legger mer vekt på hvordan vi i dag oppfatter det som skjedde på 1700-tallet. *Grep om historie 8* fremstiller oss lesere som til tider litt «arrogante» når det kommer til å forstå urettferdighet igjennom en slags etterpåklokskap (Hansejordet, 1997, s. 45). Dette er en interessant vinkling som handler mer om historieforståelse. Som boken påpeker vet vi jo at slik samfunnet var da, var urettferdig, og de som levde da kan virke «dumme» som ikke gjorde noe eller ikke skjønnte det. Som leser bør vi forstå at «folkeopplysning» ikke var noen selvfølge, og at de fleste fortsetter å leve slik de har levd, før noen nye dristige og revolusjonerende tanker kommer frem. Ellers er fremstillingen er ganske lik som bøkene over. En viktig ting å påpeke er at fremstillingen også viser til vår egen grunnlov når den tar for seg den franske, det påpekes at Norge i sin grunnlov har tatt mange ideer fra opplysningsfilosofene som den franske grunnloven også har (Hansejordet, 1997, s. 47).

Relevans 8 begynner ganske likt som de tre først nevnte bøkene, den fremstiller et urettferdig samfunn på ganske lik måte som de andre bøkene gjør. Ordet rettigheter blir likevel brukt svært mange ganger, sammen med flere av de «demokratiske» begrepene. Dette setter tonen for hele kapittelet. Sammenlignet med *Arena 8: samfunnsfag* som også er bygget på det nye læreverket (LK20), er *Relevans 8* mye mer historisk preget, men likevel gjennomsyrrer de demokratiske verdiene og tankene hele kapittelet. Urettferdigheten som blir fremstilt i de andre bøkene som mangel på rettigheter og nød blir også fremstilt her, men på et dypere plan. Boken henviser til fire fenomener som var utbredt på denne tiden; nepotisme, korrupsjon, sensur og å holde tilbake informasjon (Heidenreich & Moe, 2020, s. 75). Dette er fenomener som står for det totalt motsatte av hva de demokratiske verdiene står for i dag; ytringsfrihet, valg og åpenhet. Samtidig blir også begrepet maktmisbruk forklart. Boken prøver å få frem at samfunnet da var en motsetning til hvordan det er i dag. På lik linje med bøkene over blir stenderforsamlingen fremstilt som urettferdig, og at denne urettferdigheten er grunnen til at nasjonalforsamlingen ble dannet. Historien videre er ganske lik som bøkene over. Likevel er slutten er boken interessant: fremstillingen av informasjonen som er blitt fortalt igjennom kapittelet er gjort på et annet vis, gjennom en tabell (Heidenreich & Moe, 2020, s. 90). Det som gjør denne tabellen interessant, er at den viser at rettighetene kun hadde bedret seg for menn, kvinner og slaver hadde fortsatt få eller

ingen rettigheter. Samfunnet var fortsatt urettferdig, selv om nye tanker og ideer var sluppet løs.

Arena 8: samfunnsfag har et ganske snevert innhold sammenlignet med de andre bøkene.

Arena 8: samfunnsfag har innholdsmessig med mindre enn de andre bøkene, men tar likevel for seg viktige hendelser og tema som forskjellen mellom stendene, stenderforsamlingen og nasjonalforsamlingen. Boken peker også på folkesuvereniteten og maktfordelingsprinsippet som inspirasjoner, og den står ganske likt med de andre bøkene i sin fremstilling.

Revolusjonen fremstilles som et stort kaos, uten noen form for demokratisk styre, før forholdene stabiliserte seg da Napoleon kom til makten (Hellerud, 2020, s. 103). Det er kanskje ikke så merkelig at det står lite om temaet, siden boken går igjennom den franske revolusjonen på fire magre sider. Dette i seg selv er imidlertid ikke så underlig, ettersom at de nye bøkene ikke trenger å føye seg etter de to tidligere tradisjonelle kompetansemålene. De nye kompetansemålene fra LK20 gir forfatterne stort spillerom til å ta med det de synes er viktigst i henhold til de nye målene. Ved å ha analysert og diskutert store deler av kapittelet i *Arena 8: samfunnsfag*, ser jeg at forfatteren har valgt å inkludere andre elementer som Magna Carta og ideer fra Antikken, som på noen måter er like viktige og interessante for elevene å lære om.

Det *Arena 8: samfunnsfag* har med i dette kapittelet er en kobling til dannelsen av vår egen grunnlov. Boken fremstiller nordmennene som opplyste når det kom til opplysningsfilosofenes ideer, fordi nordmennene visste at de måtte begrense den nye kongens makt, og la folket bestemme (Hellerud, 2020, s. 106-108). Boken fremstiller også USA og Frankrike sine grunnlover og revolusjoner positivt, siden Norge nå bare kunne ta utgangspunkt i disse. Boken peker også på at det ikke var en helt demokratisk prosess som foregikk da grunnloven ble skrevet, siden det bare var et fåtall, utvalgte menn som ble inkludert (Hellerud, 2020, s. 109). Jeg vil likevel si at det er en form for deltakerdemokratisk forståelse (Martinussen, 2003, s. 225) som kan hentes ut fra denne prosessen. De som var med og kunne delta i dannelsen av grunnlov, fikk være med å medvirke.

Jeg har også gjennomgått de kapitlene som kommer etter revolusjonene, i de andre bøkene. Jeg har forsøkt å se om det finnes en kobling mellom grunnloven vår og den amerikanske og franske revolusjonen. Funnene i noen av bøkene er relativt like, koblingene kommer

uttrykkelig frem. I andre av bøkene må man imidlertid se på like ideer som blir fremstilt, som for eksempel maktfordelingsprinsippet. Dette må blant annet gjøres i *Grep om historie 8* som nevner maktfordelingsprinsippet, folkesuverenitetsprinsippet og menneskerettighetsprinsippet (Hansejordet, 1996, s. 58). Ut ifra hva boken har sagt tidligere kan det ligge implisitt at disse ideene er hentet fra dem som allerede hadde tatt dem i bruk, som i den amerikanske og franske grunnloven. *Relevans 8, Innblikk – historie 8* og *Underveis – historie 8*, nevner spesifikt at bøkene har tatt inspirasjon fra disse revolusjonene og brukt det i sin egen grunnlov. *Nye makt og menneske 8* påpeker dette med å henvise til hvor fort grunnloven den norske ble laget (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 100). Noen av bøkene beskriver også to partier som ble dannet før grunnloven ble laget i Norge. Jeg går ikke nærmere inn på dette siden det ikke er helt relevant i forhold til hva som er tema for oppgaven min, men systemet med flere partier er på mange måter starten på det klassiske konkurransedemokratiet som vi har i Norge (Martinussen, 2003, s. 225). Sånn sett er det en konkurransedemokratisk fremstilling bøkene gjør av situasjonen.

5.3 Fremstilling av vold og forholdet til demokratiet

Som nevnt i teorien er vold og demokrati knyttet tett sammen i det historiske forløpet til det vi kjenner som det moderne demokratiet. Videre er revolusjoner og kriger pådrivere for utviklingen av demokratiet. Det å prøve å forstå grunnlover kun med utgangspunkt i de store revolusjonene, republikanisme, nasjonsbygging og demokrati kan være villedende og innsnevrende (Colley, 2021, s. 4), ettersom at krig blir til slutt revolusjonen i seg selv (Colley, 2021, s. 5). I dette ligger også en del av premisset for kjernen av oppgaven; å se hvordan lærebøkene fremstiller dette forholdet mellom vold og demokrati. Jeg vil nå ta for meg nettopp dette, med utgangspunktet i to diskusjoner basert på hver revolusjon. Deretter vil jeg se på hvordan de ulike bøkene presenterer vold, og spesielt i forhold til demokratiet og den norske grunnloven.

Bøkene presenterer den amerikanske revolusjonen hovedsakelig likt, men likevel er det innholdsmessig stor forskjell på bøkene. *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag* nevner revolusjon i svært liten grad, kun over to til tre sider. *Innblikk – historie 8, Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* har informasjon om revolusjonene og flere beskrivelser

av konfliktene som oppstod. Disse beskrivelsene og samtidig bruken av bilder gjør det lettere å tolke teksten. *Grep om historie 8*, er ganske kort og presis i sin omtale av temaet. Den nevner likevel flere av de viktigste momentene som også *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* gjør, men med færre ord. Som et eksempel nevner alle bøkene utenom *Arena 8: samfunnsfag*, syvårskrigen (ikke direkte med navn, men med å henvise til krigen før revolusjonen). *Grep om historie 8* nevner krigen med navn.

Det som er interessant i bøkene er at de alle som oftest følger et likt mønster i fremstillingen av sammenhengen mellom vold og demokrati. Først beskrives det en konflikt eller noen opptøyer. Eksempelvis nevner *Innblikk – historie 8*, *Grep om historie 8*, *Underveis – historie 8* og *Nye makt og menneske 8* Teselskapet i boston. Alle bøkene nevner bakgrunnen for denne hendelsen, som skattene og avgiftene kolonistene var underlagt, spesielt te-avgiften. Problemet var ikke nødvendigvis at kolonistene ble skattlagt mer, men at de ikke ble representert i det britiske parlamentet, som faktisk vedtok skattene. Det er her flere av bøkene nevner det kjente slagordet «No taxation, without representation».

Teselskapet var jo «fredelig» i seg selv, ifølge bøkene. Det nevnes ikke noe om vold, men *Underveis – historie 8* nevner en blokade utført av britene (Skjønberg, 2006, s. 17), altså en militær handling fra britisk side. Alle bøkene skildrer protester og ulike eskaleringer med vold mellom kolonistene og britene. *Underveis – historie 8* viser et bilde av Bostonmassakren på side 16. Bostonmassakren er ikke spesifikt nevnt i teksten i noen av bøkene, hendelsen representeres kun ved dette bildet. Det er noe uforståelig at bildet ikke er teksten med beskrivelse av hendelsen. På den annen side kan det være en bevisst handling å ikke nevne hendelsen ved navn. Bildet kan fremstå noe overdrevet i sin utforming i forhold til det som faktisk skjedde, mer som en form for propaganda (Marston, 2002, s. 11). Likevel setter bildet en viss tone for resten av revolusjonen. *Arena 8: samfunnsfag* og *Relevans 8* har ganske få opplysningene om selve hendelsene, men får likevel frem de viktigste poengene. Konseptet om at vold er en pådriver for demokratiet står likevel ikke direkte i bøkene, men må tenkes frem til ved å lese mellom linjene. Først er det opptøyer og konflikter, så starter krigen i 1775. Deretter, i 1776, blir uavhengighetserklæringen vedtatt (demokratisk), så fulgte mer vold og krig før fred, og til sist en grunnlov (demokratisk) noen år etter. Dette mønsteret med vold og krig i starten, som deretter følges av demokratiske handlinger/resultater, er et gjengående fenomen i bøkene. Tanken om at vold og krig er pådrivere for demokratisk

framgang er dermed styrket (Colley, 2021, s. 5). Dette kan blant annet ses i *Nye makt og menneske 8*, hvor det står at de ellers uenige statene fikk «en felles fiende i moderlandet Storbritannia» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 18). Krigen mot Storbritannia bandt statene sammen, de dannet en felles kongress og en uavhengighetserklæring, noe som igjen førte til republikken.

Fremstillingen av vold mot indianerne er også interessant å se på. *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* skildrer dette temaet på litt forskjellige måter. *Underveis – historie 8* legger vekt på at indianerne blir brutalt behandlet og fordrevet fra sine områder (Skjønberg, 2006, s. 20). Dette gjør *Innblikk – historie 8* også, men her skildres mer av indianerkampene, sammen med utdrag fra dialoger fra den tiden (Lund, 1997, s. 10-11). Behandlingen av indianerne blir fremstilt mer brutalt i disse to bøkene enn hva som er tilfellet i de andre bøkene – der temaet så vidt nevnes. Jeg har tidligere nevnt at disse to bøkene er preget av mye bildebruk. For eksempel viser *Nye makt og menneske 8* et bilde på side 15. Bildet blir først beskrevet på side 14, med at indianerne og franskmennene kjemper side om side mot britene i 1755 (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 14-15). Dette bildet står i stor kontrast til side 16, hvor fordrivelsen av indianerne blir beskrevet. Riktignok påpekes det i bøkene at kolonistene og britene behandlet indianerne dårlig, til tross for at indianerne var hjelpsomme og vennlige. Franskmennene blir dermed fremstilt i et mye bedre lys.

Videre nevner blant annet *Innblikk – historie 8* at de franske offiserene som deltok i uavhengighetskrigen ble inspirert (Lund, 1997, s. 12). Implisitt står det dermed at når disse offiserene kom tilbake til Frankrike, så bidro de til å starte revolusjonen i sitt eget land. Dette gjorde de basert på det de hadde lært i uavhengighetskrigen i de tretten koloniene, nye ideer og militære erfaringer.

Den generelle fremstillingen av den franske revolusjonen er nokså lik i en del av bøkene. *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* er fremdeles ganske like når det kommer til omfanget av innholdet. *Relevans 8* er også ganske omfattende når det kommer til den franske revolusjonen, men forskjellen mellom denne og de tre bøkene over, er at *Relevans 8* legger mer vekt på rettigheter og demokratiske elementer igjennom hele kapittelet, mens de andre bøkene er mer opptatt av de historiske elementene som krig og konflikt. *Grep om historie 8* er også ganske lik de tre førstnevnte bøkene, men denne

boken er mindre omfattende enn de andre, og beskrivelsene er mindre i omfang. Det samme gjelder *Arena 8: samfunnsfag*, som ikke legger så stor vekt på hva som skjedde under den franske revolusjonen. Det går likevel en rød tråd gjennom alle seks bøkene. Alle bøkene nevner at Frankrike var konkurs (som følgen av krigen mot USA), misnøye og uroligheter. Disse hendelsene bidro til dannelsen av nasjonalforsamlingen (som kan bli sett på som en demokratisk handling). Deretter kom det til voldelige bondeopprør og stormingen av Bastillen, som igjen førte til at menneskerettighetserklæringene (som igjen kan bli sett på som en utvikling av demokratiet, som følge av de voldelige konfliktene) ble dannet. Så fulgte terrorveldet, kriger ble erklært og Napoleon kom til makten. De franske revolusjonære krigene og Napoleonskrigene sørget for at landet var i krig fra 1792-1815 (Colley, 2021, s. 164), og slik var landet i krig i store deler av revolusjonen. Da kommer jeg tilbake til at krig var blitt selve revolusjonen (Colley, 2021, s. 5)

Mange av de demokratiske tankene om maktfordelingsprinsipp og folkesuverenitetsprinsippet ble forkastet med Napoleons maktøvertakelse. Napoleon introduserte likevel nye reformer og lovverk som delvis kan ses på som demokratiske med tanke på innholdet og ideene om likhet, frihet og rettferdighet. Dette er hovedlinjen som går igjen i bøkene. Mønsteret her er ganske likt som det vi ser av bøkens fremstilling av den amerikanske revolusjonen; De voldelige krigene og handlingene som foregår videreutvikler den demokratiske tankegangen ved å utvikle grunnlover og rettigheter. Det er likevel en del forskjeller som skiller bøkene fra hverandre i selve fremstillingen.

Det som spesielt skiller *Innblikk – historie 8, Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* fra de andre bøkene, er deres beskrivelser av de voldelige opptøyene, protestene og krigene som fant sted. I fremstillingen av stormingen av Bastillen, velger disse bøkene å legge vekt på at protestantene setter hodet til lederen av Bastillen på en stake som de bærer med seg slik alle skal se. Dette er en relativt grotesk, men god introduksjon til hvor blodig revolusjonen kom til å bli. *Innblikk – historie 8* beretter om gatetalere som oppfordrer folk til å ta våpen i hånd (Lund, 1997, s. 18), og *Underveis – historie 8* viser til plyndring av våpenlagre (Skjønberg, 2006, s. 35). Disse beskrivelsene fremstiller befolkningen som rasende og desperate. Dette vil da sette tonen for resten av kapittelet. *Nye makt og menneske 8* nevner septembermassakrene, hvor 1200 «fiender» av revolusjonen ble drept (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 43), og dette setter revolusjonen i et enda voldeligere lys.

Bøkene har også med flere illustrasjoner av Napoleonskrigene og andre konflikter. Så får vi se et bilde av en soldat på side 43 i *Nye makt og menneske 8* med underteksten «De franske soldatene mente at de kjempet for sine egne interesser. Derfor var de ivrige etter å forsvare landet» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 43). Det som er interessant med akkurat denne fremstillingen av de franske soldatene er at en slik påstand er like gangbar i dag som den var under den franske revolusjonen for ca. 250 år siden. På samme måte som franskmennene kjempet for å forsvare landet sitt (selv om dette teknisk sett var en offensiv krig) og beholde sine ideer og idealer, kjemper soldatene på samme måte flere steder i verden, blant annet i Ukraina. En fremstilling som dette viser dermed at uansett hvilken tid vi lever vi vil mennesker aldri stoppe å kjempe for sine egne interesser og rettigheter.

Fremstillingen av henrettelsene som skjedde under det diktatoriske styret til Robespierre, blir i bøkene henvist til ved ulike navn. Selv har jeg valgt å kalle perioden for *terrorveldet*. *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8*, *Underveis – historie 8* og *Relevans 8* nevner terroren som foregikk under Robespierre. Det er interessant å se på hvilke tall bøkene viser til for å beskrive hvor mange mennesker som ble henrettet. *Underveis – historie 8* opplyser at mellom 30 000 og 40 000 mennesker ble henrettet (Skjønberg, 2006, s. 40), mens *Nye makt og menneske 8* opplyser at det var omtrent 20 000 (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 46), altså halvparten. At bøkene bruker to så vidt forskjellige tall er interessant. De offisielle tallene på hvor mange som faktisk ble henrettet under revolusjonen ligger på rundt 17 000 (Hobsbawm, 1996, s. 68). *Underveis – historie 8* bruker dermed sannsynligvis de uoffisielle tallene på hvor mange som kan ha dødd. Likevel er denne vesentlige forskjellen viktig å påpeke ettersom at terrorveldet blir satt i et helt annet lys jo høyere draps/dødstallene er. Et annet interessant perspektiv som *Nye makt og menneske 8* har, er at «Krig, vold og drap ble rettferdiggjort i revolusjonens navn» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 45). I *Underveis – historie 8* står det at lederne svarte med terror i møte med nøden og krigen (Skjønberg, 2006, s. 40). Jeg vil si at det implisitt i dette ligger at lederne var nødt til å ty til disse voldelige metoder for å holde fast på republikken og ideene og idealene som de nå hadde bygget. De radikale lederne ble også ytterligere radikalisert av flere krigsutbrudd (Colley, 2021, s. 5). For de revolusjonære var da terroren et nødvendig onde for å holde fast på styresettet som var blitt bygget. Terroren fant sted fra våren 1793 til 1794, 8 måneder etter republikken var dannet. En slik tolkning stemmer også overens med hvordan det faktisk var. Enten måtte

de revolusjonære holde fast ved terroren med alle dens defekter, eller så kunne det nye styresettet som hadde blitt dannet blitt ødelagt, noe som igjen kunne ført til oppløsningen av Frankrike. Robespierre sitt fall ledet f.eks. til en «epidemi» av ukontrollert økonomi, korrupsjon, inflasjon og den nasjonale konkursen i 1797 (Hobsbawm, 1996, s. 68-69). Dette er kanskje et av de viktigste poenget i forholdet mellom vold og demokrati: Volden og henrettelsene som hendte under terrorveldet var nødvendige for at landet skulle fortsatte å opprettholde republikken (Hobsbawm, 1996, s. 68). I bøkene *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* kommer dette implisitt frem, mens i de andre er det ingen implikasjoner. Likevel må det fremheves at terrorveldet i realiteten var et diktatur, og som alle andre diktaturer i verden blir landene ekstremt ustabile og kaotiske når diktatoren faller, slik som tilfellet var da Robespierre ble henrettet.

Frihetstreet som *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8* nevner er også et interessant moment. *Nye makt og menneske 8* fremstiller frihetstreet som et symbol på «frihet og kampvilje under den franske revolusjonen» (Ingvaldsen & Kristensen, 2014, s. 26), mens *Underveis – historie 8* viser bare til treet. Likevel er treet et symbol på frihet og kampvilje. Friheten symboliserer de nye demokratiske verdiene, som frihet, likhet og brorskap. Kampviljen symboliserer franskmenneskenes ønske om å forsvare landet og kjempe for det, om det så er med krig.

Når det gjelder den norske grunnloven, ble den, ifølge bøkene, dannet under langt fredeligere forhold. Likevel viser alle bøkene til at Napoleonskrigene fant sted før dannelsen av grunnloven. I dette ligger det muligens mer mellom linjene at krigene Danmark-Norge deltok i var en slags pådriver til dannelsen av den norske grunnloven, med bakgrunn i all elendigheten Norge gikk igjennom under Napoleonskrigene. *Relevans 8* skiller seg likevel ut blant bøkene. På siden 118 og 119 viser boken kort til Danmark-Norge sin rolle under krigene, men det er selve overskriften «Storkrigen som gjorde Norge til et selvstendig land» (Heidenreich & Moe, 2020, s. 118), som er spennende. Her sier boken direkte at det var denne storkrigen som gjorde Norge til det selvstendige landet det er i dag. Det kan være et godt poeng, i og med at Norges grunnlov, ved siden av USAs grunnlov, er den eldste grunnloven som fortsatt eksisterer i dag. Nok en gang ser vi et eksempel på at en grunnlov har blitt dannet og formet i kjølvannet av en militær konflikt (Colley, 2021, s. 136). Norge ble imidlertid ikke et selvstendig land etter Napoleonskrigene. Vi kom i ny union, nå med

Sverige. Likevel fikk vi beholde grunnloven vår. Krigen var dermed en årsak til dannelsen av vår demokratiske grunnlov, som på sikt gjorde Norge selvstendig i 1905. Slik jeg tolker *Relevans 8* vil jeg si at denne boken gir en mer positiv fremstilling av storkrigen, for Norges del.

6. Avslutning

Lærebøkene får etter min oppfatning som regel frem en konkurransedemokratisk tilnærming til forståelsen av demokratiet og begrepene som hører med. Dette er den klassiske tilnærmingen i Norge. Likevel ser vi noen steder at forståelsen av demokratiet fremstilles på en noe mer deltaker- og deliberativ måte. Dette speiles blant annet i *Relevans 8* og *Arena 8: samfunnsfag*, nettopp fordi dette læreverket legger mer vekt på medvirkning og diskusjon. Jo nyere lærebøkene er, jo større vekt legges det på demokrati og demokratibegrepet, slik jeg også har anført i analysen og diskusjonsdelen. Denne økende vektleggingen av demokratiet tyder på at demokratiets rolle i skolen er viktigere enn noen gang. Demokratiet som styringsform blir også som regel fremstilt i et positivt lys, dog med noen unntak; der marginaliserte grupper fremstilles som rettighetsløse. Revolusjonenes kobling til den norske grunnloven blir enten direkte nevnt med å henvise til enten den amerikanske eller franske revolusjonen som inspirasjonskilde, eller implisitt ved å henvise til blant annet maktfordelingsprinsippet.

En voldsrelatert tilnærming er mer utbredt i de eldre lærebøkene, som *Innblikk – historie 8*, *Nye makt og menneske 8* og *Underveis – historie 8*. I disse verkene fremstilles revolusjonene på en mer alvorlig måte og beskrivelsene får frem flere av de voldelige og historiske aspektene ved revolusjonene. De nye bøkene har jevnt over færre beskrivelser av vold. Etter min oppfatning er grunnen til dette at man i nyere tid og i nyere lærebøker legger større vekt på demokratiske prosesser og ideer enn man gjorde tidligere, samt at selve historiefaget har blitt nedprioritert all den tid det nå finnes en felles bok for samfunnskunnskap, geografi og historie. Derfor er det nå mindre plass til de historiske begivenhetene som de eldre bøkene hadde med, med unntak av *Grep om historie 8* som bare er en generelt «mindre» bok fra R97.

I denne oppgaven har jeg gjort rede for at vold og krig er sterkt forbundet med utviklingen av

demokratiet. Likevel gir ikke lærebøkene alltid en like god fremstilling av denne forbindelsen, og de gir dermed ikke et helhetlig bilde av demokratiets framvekst. Bøkene viser som regel kun til noen få og ikke særlige konkrete, implisitte forbindelser mellom demokrati og vold. R97 og LK06 handler direkte om at elevene skal lære seg demokratiets utvikling og historien bak, mens kompetansemålene fra LK20 kan tolkes som om at elevene kun skal lære om den demokratiske utviklingen og mindre om de bakenforliggende, historiske årsakene. I de nyere lærebøkene ser man at de demokratiske ideene vises tydelig frem, men også at medvirkende årsaker som vold og kriger blir tonet ned, disse årsakene ligger dermed mer implisitt og «usagt». Poenget med å lære om koblingen mellom vold og krig som en pådriver for demokratiet, er ikke å lære elevene at krig og vold er bra, men å gi elevene en helhetlig forståelse av historien, som er det viktigste med temaet. Dagens velfungerende demokrati har nemlig ikke oppstått uten konflikter, krig og vold.

7. Litteraturliste

Almlid, G. K. (2021). *Historie og demokrati : norsk historie etter 1900 - for demokratiets framtid* (1. utgave. ed.). Fagbokforlaget.

Colley, L. (2021). *The Gun, The Ship, and the Pen: Warfare, Constitutions, and the Making of the Modern World*. Profile Books Ltd.

Den amerikanske uavhengighetserklæringen (1776). Hentet 06.05.2022 fra:

<https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>

Eidsvik, E. (2020). Fagfornyng, berekraft og geografisk dannng. *The renewal of the Norwegian national curriculum, sustainability and geographical literacy*(3), 268-282. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2020-03-05>

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2 ed.). Fagbokforlaget.

Hansejordet, H. (1997). *Grep om historie* (Bokmål[utg.]. ed.). Samlaget.

Hauge, T. E., & Lund, A. (2012). *Små skritt eller store sprang? : om digitale tilstander i skolen*. Cappelen Damm akademisk.

Heidenreich, V., & Moe, M. J. (2020). *Relevans 8*. Gyldendal.

Hellerud, S. V. (2020). *Arena 8 : samfunnsfag* (1. utgave, bokmål[utgave]. ed.). Aschehoug undervisning.

Hobsbawm, E. (1996). *The Age of Revolutions: 1789-1848*. Vintage.

Ingvaldsen, B., & Kristensen, I. (2014). *Nye makt og menneske 8 - historie*. Cappelen Damm.

Iversen, L. L. (2014). *Uenighetsfellesskap: Blikk på demokratisk samhandling*. Universitetsforslaget.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

Kunnskapsdepartementet (2013). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2006.

Kunnskapsdepartementet (2006). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-01)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2006.

Kvande, L., & Naastad, N. (2020). *Hva skal vi med historie? : historiedidaktikk i teori og praksis* (2. utgave. ed.). Universitetsforlaget.

Lund, E. (1997). *Innblik – Historie 8* (Bokmål[utg.]. ed.). Aschehoug.

Lynn, H. (2002). «Against Presentism». Publisert på Historians.org. Hentet 09.05.2022 fra <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/may-2002/against-presentism>

Marston, D. (2002). *American Revolution 1774-1783*. Osprey Publishing.

Martinussen, W. (2003). Demokrati og sosial ulikhet. Politisk deltakelse i Norge i etterkrigstida. *Sosiologisk tidsskrift*, 11(3), 223-247. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2003-03-01>

Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>

Pintsch, A., Trondal, J., Andersen, J. E., Avramovic, A., & Bugyi, L. (2021). *Demokratisk tilbakegang fortsetter i Europa*. Hentet 11.05.2022 fra: <https://www.uia.no/nyheter-fra-ua/demokratisk-tilbakegang-fortsetter-i-europa>

Rasmussen, I. & Lund, A. (10. juni 2015). «Læringsressurser og lærerrollen – et partnerskap i endring?» Hentet 25.04.2022 fra: <https://utdanningsforskning.no/artikler/laringsressurser-oglarerrollen---et-partnerskap-i-endring/>

Robinson, E. W. (2004). *Ancient Greek Democracy: Readings and Sources*. Wiley-Blackwell.

Ryeng, S. (1998). *Metode og teori i læreverkanalyse* (Vol. 1/98). UNIKOM.

Skjønberg, H. (2006). *Underveis: Historie 8*. Gyldendal.

Stray, J. H. (2011). *Demokrati på timeplanen*. Fagbokforl.

Stray, J. H. (2018) «Skolens samfunnsmandat». Publisert på Utdanningsforskning.no. Hentet 05.05.2022. fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/skolens-samfunnsmandat/>

Thorsen, D. E. (2022). Monarki. I *Store norske leksikon*. Hentet 15.05.2022 fra <https://snl.no/monarki>

Thue, F. W. (2019). Den historiske allmenndannelse: Historiefaget i høyere/videregående skole, 1869-2019. *Historisk tidsskrift*, 98(2), 167-190.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-2944-2019-02-04>

Veiteberg, J. (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*.
<https://www.nb.no/nbsok/nb/f4ce6bf9eadeb389172d939275c038bb?lang=no#185>

Waage, S. (2021, 14.02). Prosjektskisse / Upublisert arbeidskrav. MGUSA503 *Samfunnsfag 3, emne 3; Forskningsmetode og kildekritikk*. Høgskulen på Vestlandet.